

చెన్నపురి ఆయుర్వేదకలాశాల.

ఆయుర్వేదమును లక్ష్యులక్షణములతోడను పాశ్చాత్య వైద్యమందలి అనాటమి ఫిజియాలజీ మొదలగు వానితోడను రపబడును.

ఇందు “ఆయుర్వేదభూషణ” అను సంస్కృతశాఖయై ప్రివ్యర” అను ఆస్థాశాఖయను రెండుశాఖలు గలవు.

సంస్కృతశాఖకు నాటకాంతి సంస్కృతజ్ఞానము గలవారుగ నుండవలెను.

ఆస్థాశాఖకు తెనుగున నుంచి భాషాజ్ఞానము గలిగియుండవలెను.

విద్యార్థులు 16 వత్సరములకు తగ్గినను 24 వత్సరములకు మించనివారుగ నుండవలయును.

కలాశాలయందు జేరగోరువారు అక్షోబనుమాసాంతమునకు దరఖాస్తులను బంపుకొనవలెను.

వివరములు గోరువారు కలాశాలాధ్యక్షులకు వ్రాసిన పత్రములనుకొనవచ్చును.

ఆయుర్వేదకలాశాల, } వైద్యరత్న పండిత. డి. గోపాలాచార్యులు,
 మదరాస్. } ఎ. వి. యస్., ఎ. యం. లి.
 ప్రెస్సిఫాల్.

మువ్వేదాశ్రమ గ్రంథమాల-౧౨.

1/10/12 500

గణపతి నూనెపంపత్తెరములయందు జరిగిన

పై ద్యా భి వృ డ్ధి

ప్రకాశకత్వ పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,

ఎ. బి. ఎస్., ఎ. ఎస్. డి.

Ayurvedasrama Series—12.

The Progress of Medicine during the
last hundred years.

AN ADDRESS

Delivered at the Hindu University Foundation
Ceremony at Benares.

BY

Lieut.-Col. K. R. KIRTIKAR,

F. L. S., I. M. S. (RETD.)

with Telugu Translation

BY

Vaidyaratna Pandit D. Gopalacharlu,

A. V. S., A. M. B.,

*Principal, Madras Ayurvedic College and Senior Physicians, Madras Ayurvedic
Free Dispensary, Madras; Ex-President, Ayurvedic Congress, Malabar,
All India Ayurvedic Conference, Bombay; President, All-India Board
of Ayurvedic Education, Allahabad, U. P.; Examiner & Member,
Text Book Committee, Ayurvedic and Unani Tibi College, Delhi,
Examiner, Mysore Govt. Ayurvedic Vidwat Examinations,
and, of D. A. V. College, Lahore.*

AYURVEDASRAMA, MADRAS.

1916.

Registered Copy-right.

MADRAS :

PRINTED AT THE AYURVEDIC PRINTING WORKS

55, Acharappen Street, George Town,

AND PUBLISHED FROM AYURVEDASRAMA, MADRAS.

గడచిన నూరుసంవత్సరములయందు జరిగిన

వైద్యాభివృద్ధి.

ఇది

వారాణసీపురమున జరిగిన హిందూ విశ్వవిద్యాలయ

శంకుస్థాపన మహోత్సవసమయమున

లెఫ్టినెంట్ కర్నల్ కే. ఆర్. క్లిర్క్, రిక్టర్,

ఎఫ్. ఎల్. ఎస్., ఐ. ఎమ్. ఎస్. (రిటైర్డ్) గారిచే

సాంస్కృతికముగా విరచితము.

వైద్య రత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,

ఏ. బి. యస్., ఏ. యమ్. బి., గారిచే

సాంస్కృతికముగా

చిన్నపురి.

౧౯౧౬ సం॥

రిజిస్టర్డ్ - కాపీరైటు.

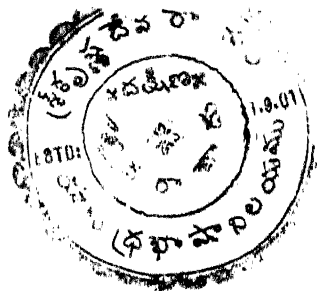
చెన్నై పురి :

55, ఆచారప్పన్ వీధియందుగల

వైద్యరత్న, పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

స్వకీయాయుర్వేద ముద్రాయంత్రమున ముద్రింపబడి

ఆయుర్వేదాశ్రమమున బ్రకటింపబడియి.

శ్రీ తి క .

శ్రీవారాణసి త్రేత్రము ఆశ్రయిద్వలకు ప్రధానవిద్యాసీతనునుట లోక విదితము. ఈవిశ్వనాథ త్రేత్రమున గడచిన సిబ్రవరి (4) నాలవదినము భారత దేశమందలి పండుగదినములలో సెకటిగ నెన్నబడెను. ఈపుణ్యదినము ననే హిందూవిశ్వవిద్యాలయ శంఖస్థాపనమహోత్సవము భారతసామ్రాజ్య ప్రతినిధియగు శ్రీ లార్డు హార్డింజి మహామహునిచే జరుపబడెను. ఆత్తరి ప్రాచ్య ప్రతీచ్య వైద్యవిద్యలయం దారతేరిన భిషక్కుడానులులచే రెండు మహోపన్యాసములు గావింపబడెను. అందు మొదటిదియగు "ఆయుర్వేదప్రకృతి" నా ప్రియమిత్రులగు మహామహోపాధ్యాయ కవిరాజ గణనాథసేక ఎమ్. ఏ. ఎల్. ఎమ్. అండ్. ఎస్. గారితో నుపన్యసింపబడినది. దీనిని పాఠక మహాశయల యుపయోగమునకై మా గ్రంథమాలయందు ౧౧-వ గుచ్ఛముగ ముద్రించితిని. రెండవదియగు నీమహోపన్యాసము ప్రాచ్యప్రతీచ్యవైద్యవిద్యా ధురంధరుడును, భారతవైద్యశిరోమణియును, ఆసేక సచిత్రోపధితత్వగ్రంథ రచనాధురీణులును, జ్ఞానవయోవృద్ధులునునగు తల్పి నెంటు కర్నల్ కే. ఆర్. క్షీకర్ F. L. S., L. M. S., (రిటైర్డ్) మహాశయనిచే నాంధ్రభాషయం దొసంగబడినది. ఇందు గడచిన నూరువత్సరములయందలి వైద్యాభివృద్ధిని గూర్చి విపులముగ జర్చింపబడియున్నది. ఈయభివృద్ధి పాశ్చాత్యవైద్యము నకు జేరియున్నను అందలి ముఖ్యవిషయములు ఆయుర్వేదమునందే గలవని స్థిరపరచియున్నారు. కర్నల్ బాక్సల్ గారు ఆయుర్వేదమునుగురించి చూపిన నిరాసమునకు నదు త్తరము సొసంగియున్నారు. దీని సామర్థ్యముచేతనే యిం దలి విషయములు శుభోభములు గాన విస్తరింపసైతిని. పరివర్తన మొనరిం చునపు డిందలి వైద్యసాంకేతితపదములకు ప్రతిపదములను సాధ్యమైనంత వరకు నాంధ్రభాషయందు గనపరచితిని. అందు కొన్నిటికి దగుపదములు దేశ

భాషయందు దొరకమిచే నాయాంగ్ల పదములను ఆభాషయందేచూపుచు వాని యభిప్రాయము నాంధ్రభాషయందు గనపఱచినాడ. వ్యవహారదశయందు గల వైద్యమును దానిచరిత్రమును ఆభివృద్ధిని ఇయ్యది చక్కగ దెలుపును. ఉభయజ్ఞానజేతలచే వ్రాయబడిన యిట్టి పుస్తకములు పాఠకమహాశయులకు మిక్కిలి యుపకారమును గలిగించును. ఇట్టి గ్రంథములను మఱి కొన్నిటిని పాఠకులకు త్వరలో నందజేయగలనని విన్నవించెదను.

ఇందు పరివర్తనము ముద్రణము మొదలగువానిచే గల్గులాపములు మెండుగ నుండవచ్చును. అయ్యవి పాఠకమహాశయులు దిలకించి తెలుప ప్రార్థితులు. వానిని పునర్ముద్రణమున సవరించి ముద్రించుచున్నాడను.

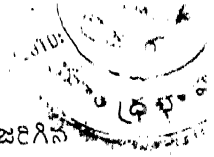
చెన్న పురి,
ఆయుర్వేదాశ్రమం. }

ఇట్లు,
పండిత డి. గోపాలాచార్యులు.

అల్ఫ్రెడ్ నెంటన్ కెర్నల్ శ్రీ ఆర్. కీర్తికర్,
ఎఫ్.ఎస్.ఎస్., బి.ఎమ్.ఎస్. (ఆర్మీ).
.

శ్రీ

“గడచిన నూరుసంవత్సరములయందు జరిగిన

వై ద్యా భి వృ ధ్ధి”

మహాశయలారా !

హిందూదేశ విద్యావిషయక చరిత్రాంశమున 1916-వ సం॥ 4-వ ఫిబ్రవరి యొక పండుగదినముగ నున్నది. వారాణాసీ పురమునకు ప్రత్యేకముగ నొక హిందూ విశ్వవిద్యాలయమియబడెను. గంగా యమునానదుల సంగమమునకు సమీపముననే యీ నూతన విశ్వవిద్యాలయము స్థాపింపబడును. ప్రాకృత్స్థితి దేశీయుల యాలోచనలు (Thoughts) ను, పరిజ్ఞానము (Culture)ను, అందిమిడియుండును. అట్టిదేశీయుల కృషియు, నాగరికతయు నభివృద్ధినిండుటకై హిందూదేశీయులెల్లరు నీ కాళీక్షేత్రమునందు నమకూడవలెను. ఈ వ్యాసమూలకార్యమును నిర్వహించుటకై నేను కోరబడుటవలన నాకు గొప్పమర్యాద కలిగియున్నటుల తలచుచున్నాను. ఈ వ్యాసములు, వాగ్ధ్వని (Eloquence), ఎక్కువపరిజ్ఞానము (Deep culture), మేధాశక్తియునువానితో నిండియుండుటయేగాక మనయందు నూతనపరిశోధనోత్సాహ మింకను నిలిచియున్న

దనియు, అట్టి పరిశోధనకు తగు సామర్థ్యమును మనము కలిగి యున్నామనియు సూచించుచున్నవి. నాకునియమించిన వ్యాసమును పూర్ణముగ సఫలము నొందించుటకై నాకుగల సామర్థ్యమును శక్తిని గూర్చి సంకోచపడుచున్నాను. అయినను నా యిష్టానుసారముగ చెప్పనిత్తురనియు, నాయందలి మియవ్యాజ కరుణయే నాలోపములను మన్నించుననియు నేను నమ్ముచున్నాను.

లెక్కప్రకారముచూడ నూరువత్సరములనగ, ఏ భయంకరమైన నెపోలియన్ యుద్ధములు ఐరోపాలోని పలుతెగలవారిని బాధించి మేటివారిని, నమర్థులను, అసహాయులను బరిమార్చినో, మరణింపుడు నెపోలియన్ అనునాతడు వాటర్లు రణరంగమున డ్యూక్ ఆఫ్ వెల్లింగ్ టన్ వలనను, బ్లూచేర్ వలనను, ఓడింపబడెనో అట్టి 1815-వ సంవత్సరముయొక్క కాలముగ తేలుచున్నది.

నే చెప్పబోవు విషయమునకై విలియమ్ హార్వే అను నతడు రక్తచలనము (Circulation of blood) ను తొలు దొల్ల కనుపరచినకాలమును గురించి విచారించవలసియున్నది.

హిందూ దేశమందలి యాండ్లెయ ప్రభుత్వముయొక్క యభివృద్ధి, ప్రముఖులైన కొందరి వైద్యోపాసకుల నామధేయములతో నెక్కువగ సంబంధించియున్నది. బొటన్, హామిల్ టన్ లయొక్క సాటిలేని స్వదేశాభిమానమువలననే ఈస్టిండియా

కంపెనివారును, వేరువిధమున బ్రిటిషువారును హిందూ దేశమున స్థావరముల నేర్పరచుకొన గలిగిరి. సుప్రసిద్ధులయిన యీ యిరువురి డాక్టర్ల వైద్యనిపుణతయు, ఈ దేశమందలి ఈస్టిండియా కంపెనీవారి వర్తకజయమున కెట్లుతోడ్పడెనో విచారించుట చరిత్ర విషయమగు నంశమై యున్నది. ఎక్కువగ శస్త్రచికిత్సకుని ముఖ్యమగు పనిముట్టు (Lancet of the Surgeon) వలనను, చికిత్సకుని వైపుణ్యమువలనను, తక్కువగ యుద్ధవీరుని ఖడ్గమువలనను, స్వప్రయోజనకారియొక్క కపటోపాయము వలనను, ఈ తూర్పుదిశయందలి బ్రిటిషువారి యధికారము స్థిరపరుపబడెను. వైద్యసహాయము, వైద్యపాఠశాలలయొక్కయు చికిత్సాలయములయొక్కయు స్థాపనలు, హిందూ దేశమందలి పలుతెగల వారియందు స్నేహభావమును సమాధానమును పురికొల్పుటయందును వారిపైన యాండ్లీయుల యధికారమును హెచ్చించుటయందును ఇతరములగు పన్నుగడలకంటెను ఎక్కువగ అనుకూలపడెను. వైద్యవృత్తివలన లోకమున కత్యుపకారము కలుగుచున్నదను విషయ మెల్లయెడల యొప్పుకొనబడుటయే హిందూజనుల హృదయములు బ్రిటిషుప్రభుత్వమొడల యాదరణచూపునటులచేయుచున్నది. ఏలనన, హిందువులు బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారి యెడల కృతజ్ఞతగలవారుగ నుండునటుల బాధనొందు హిందువుల యెడ వైద్యశిఖామణులొనర్చుననెకోపకారములను గురించి బ్రిటిషువారు మెచ్చుకొనగలరు.

బౌద్ధశాలలును, ఆసుపత్రులును మన దేశమువారి కెంతమేలును చేయుచున్న నై యంతకన్న తక్కువమేలు వైద్య పాఠశాలలును కళాశాలలును చేయుటలేదు. మొదటివి శరీరమునకు సంభవించు బాధలను తొలగింప ప్రయత్నించుచున్నవి; రెండవవి వైద్యశాస్త్రమును నేర్పుటచే జనుల హృదయమున కెక్కువ తెలిపితేటలను కలిగించుటయేగాక హిందూ జనుల మూఢవిశ్వాసములను దురభిమానములను నశింపజేయుటలో ప్రసిద్ధినిగాంచుచున్నవి. హిందువుల మూఢవిశ్వాసముల యడ్డంకులు తగ్గినయెడల అట్టిమార్పుయొక్క ఫలితము వైద్య శాస్త్రముయొక్క ప్రచారమునలననే యెక్కువగ కలిగియుండి యుండును. వైద్యశాస్త్రజ్ఞానము నెమ్మదిగను రహస్యముగను ఒకేవిధమునను ఈ దేశమందు పూర్తిగ మార్పును కలిగించెను; మరియు నది మూఢవిశ్వాసములను తప్పు అభిప్రాయములను తొలగించి మనుజులకు జ్ఞానాభివృద్ధిని కలిగించుచున్నది.

బాధచే పీడింపబడు జనులవిషయమునను ఈ దేశమందలి సంస్కారమువిషయమునను పైన నుడివినటుల సహాయ మొనర్చుటలో గెల్పొందిన వైద్యవృత్తికి సర్వవిధముల ఘనత కలుగవలెను. తమ కార్యములను నిర్వహించుటయందు కష్టించి పలుబాధలకు లోనైన మహామహులకుగూడ మర్యాద కలుగవలెను. వైద్యులుచేయు కార్యములు చిత్రవిచిత్రములుగను బహురూపములుగను ఈ హిందూ దేశమునం దున్నట్లు మరి

యెచ్చటను గానరావు. వారు ఎక్కువ చురుకుతనముగను ఉపయోగకరముగను పలువిధముల కార్యములొనర్చువైద్యులుగ నుండిరి. ఎవరుచేసిన పనులు శాశ్వతముగ నిలచియున్నవై మరి నిలచియుండునో అట్టి సత్ప్రవర్తనగల సమరిటనులు (Samaritans) వారు గతించియుండినను జ్ఞాపకమునందున్నారు ; మరి జ్ఞాపకమునందుండురు.

ప్రసిద్ధులైన వైద్యులను సాధారణముగ నీ క్రిందివిధమున విభజించవచ్చును.

1. ఎవరైనను ఏవిషయములనైన మొట్టమొదట నూతనకల్పనలవలన కనిపెట్టినపుడు అట్టివిషయములవలన వైద్యశాస్త్రమునందుగాని వైద్యవిద్యయందుగాని సమూలమైన మార్పు కలుగునెడల నట్టివారు వైద్యులబాబితాయందు ప్రథమగణ్యులుగ నెంచబడుచున్నారు. వారిలో నిశ్చయముగ “హాబీ” అనునతడు ప్రప్రథముడుగనున్నాడు. రక్తముప్రవహించుచున్నదని యాతడు మొదటితూరి కనిపెట్టిన సంగతి యిప్పటి వైద్యశాస్త్రమునకు మూలాధారముగ నున్నది. ఈతరగతిలోని ఇతర పేరులలో “జెన్నరు”ను ఉదాహరించవచ్చును. టీ కాలు (Vaccination) వేయుట నాతడు మొట్టమొదట కనిపెట్టి పనాటనుండియు రోగములను సోకకుండచేయుటకై యేర్పడిన యశావధము (Preventive medicine) లు ప్రారంభమయ్యెను. “లెయినెక్” అనువాడు నూతనముగ కనిపెట్టిన పైథన్ కోప్

(Stethoscope) అను సాధనము రొమ్ముయొక్క యనేక రోగముల నిదానములకును, “లైబ్రిక్” అను వాడు నూతనముగ కనిపెట్టిన ఆఫ్ థాల్ మస్ కోప్ (Ophthalmoscope) అను సాధనము కండ్లయొక్క యనేక రోగముల నిదానములకును సాధనములయ్యెను. బాక్టీరియాలజీ (Bacteriology - కంటికికానరాని పురుగులకు సంబంధించిన శాస్త్రము) యందు పరిశోధన లొసరించిన “పాశ్చర్” అనువాడును “లిస్టర్” అనువాడును, వ్రణములను శుభ్రపరచుటయందు ఇంతింతనరాని మహిమకారమొనర్చిరి. క్లోరోఫార్మ్ (Chloroform) అను వస్తువును నూతనముగ కనిపెట్టిన “సిమ్ప్సన్” అను నతడు కత్తికోతల నెంతమాత్రము బాధలేనివిగ జేసెను.

2. నూతనశస్త్రచికిత్సలను చేయుటకు ప్రారంభించిన వారును, మనుజులకు సంభవించు ననేక గూఢవ్యాధులను స్పష్టము చేయగలిగిన రోగపరీక్షకులును, ఈ రెండవతరగతిలో నెన్న బడుదురు. మరియు సీతరగతిలో, శస్త్రచికిత్సకులయందు సర్ ఆస్టెకూపర్, సర్ బెన్ జమన్ బ్రోజ్జె, లిస్టర్, ఫిగ్యూప్, బిజెలా, ఎస్ మార్చ్ అను వారిపేరులను, వైద్యులయందు గ్రేవ్స్, బ్రైట్, అడ్డిసన్, ఛార్కోట్, విల్కెన్ అనువారి పేరులను జెప్పవచ్చును.

3. వైద్యశాస్త్రజ్ఞులను (Medical Scientists) ప్రత్యేకతరగతిగ నున్నారు. వారు ముఖ్యముగ శారీరశాస్త్ర

జ్ఞులు (Anatomists) గను, జంతుదేహాధర్మశాస్త్రజ్ఞులు (Physiologists) గను, తీగలక్షణశాస్త్రజ్ఞులు (Pathologists) గను నున్నారు. వారుచేసినశోధనలు (Experiments) ను కనిపెట్టిన విషయములును వైద్యవృత్తికి నెంతో ప్రయోజనకారులుగనున్నవి. హార్టర్, గూడ్సర్, మర్రో, టర్నర్, మైఖేల్ ఫాస్టర్ మున్నగు ననేకుల నామములను ఈతరగతియందు చేర్చవచ్చును.

4. తాము చేయుపనులకు సంబంధించిన సరియైన మంచిజ్ఞానమునుపొంది తమవృత్తులయందు తాము చేయుకార్యములను ఎక్కువగ మెచ్చుకొనునట్లునర్చిన వైద్యులపేరులను ఈనాల్గవ తరగతియందు చెప్పనొప్పును. వీరు ముఖ్యముగ ఐరోపా, అమెరికా ఖండములలోని వైద్యపాఠశాలలయందును, అనుపత్రులయందును ఉద్యోగులుగ నున్న శస్త్రచికిత్సకులు (Surgeons) ను, వైద్యులు (Physicians) ను, అయియున్నారు. ఔషధముల (Medicine) ను గురించియు, శస్త్రచికిత్స (Surgery) ను గురించియు గ్రంథములను ప్రాసినప్రముఖులు ఈతరగతికి చేరియున్నారు.

మనదేశములో నిప్పటికాలమునందు వైద్యవృత్తియందున్నవారిలో పైమొదటితరగతిలోని హార్వే, జెన్నర్ మున్నగువారిశో సమముగ నెంచబడువారికను లేకున్నారు. అయిన, పై రెండు, మూడు, నాల్గవతరగతులలో మెప్పుందగల్గిన

ముల నాక్రమించగలవారు మన హిందూదేశమున ననేకులున్నారు.

హిందూదేశమందలి వైద్యులు, తమవృత్తికి సంబంధించిన శాస్త్రమును, విద్యను అభివృద్ధి సొందించునటుల నెక్కువగ దోడ్పడిరి. అట్టివారు మనదేశమందు బాధనొందువారి బాధలను తొలగించుటయేగాక వారొనర్చిన శోధనలను (Researches) గురించియుచేసిన విమర్శనములను (Investigations) గురించియు సుప్రశస్తిగాంచిరి. వారు, ఉష్ణదేశమునకు సంబంధించిన రోగముల (Tropical diseases) యొక్క కారణముల (Aetiology) ను, రోగలక్షణముల (Pathology) ను, రోగచిహ్నముల (Symptomatology) ను జాగ్రతగ జదివి అట్టిరోగములనుగూర్చి ఎక్కుడుసంగతులను తెలియజేసిరి. హిందూదేశమందలి వైద్యులుపడిన కష్టమునకుగాను వారికి వందనము లొనర్చనలెను. ఏలనన, ఇపుడు ప్రపంచములోనివారందరును, మన్యజ్వరములు (Malarial fevers), వాంతిభేది, బెరిబెరి (నంజు), మున్నగు నితర వ్యాధులనుగురించి ఎక్కువ మంచిజ్ఞానమును కలిగియున్నారు. ఉష్ణదేశమందుపయోగింపబడు ఔషధము (Tropical medicine) ల విషయమై ఎందరు కష్టించి పనిచేసియున్నారు? అనెనలే, మోర్ హెడ్, వైనింగ్, ఫెరెర్, మెక్లియాన్, కార్టర్, ఛేవెన్, మార్టిన్, రాస్, రాజర్స్ అనువారలే. వారుచేసిన శోధనలను ఔషధములను గురించి క్రమముగ

వ్రాసిన గ్రంథకర్తలు సరిగ్గానే విధమున మెచ్చుకొనియున్నారు.

మరియు, హిందూ దేశమందలి వైద్యులు సర్పవిషమును గూర్చిన జ్ఞానమును అభివృద్ధి చేసియున్నారు. వారు హిందూ దేశమందుండెడి సర్పముల స్వాభావిక చరిత్రమును పరిశీలించి, సర్పవిషమును పరీక్షించి, పాము కాటులను (విషమును) నశింపజేసి, స్వస్థతను గాంచుటకు పలువిధోపాయములను నుడివియుండిరి.

హిందూ దేశమందు మితవ్యముగ నెంచబడు పదార్థముల (Economic products) ను గూర్చియు ముఖ్యముగ స్వదేశీ యౌషధుల (Indigenous drugs) ను గూర్చియు వారు పడిన కష్టములు ఎక్కువగ నుపయోగకరములయ్యెను. అట్టి మితవ్యము పదార్థములను గూర్చి వ్రాసిన గ్రంథకర్తలలో దాదాపు గనందరు వైద్యులే. ఔషధములను చేయునట్టియు నేర్పునట్టియు శాస్త్రము (Pharmacology) ను గూర్చియు వైద్యశాస్త్రము (Therapeutics) ను గూర్చియు వారు చేసిన పని విషయమై సాగ్ నెస్పి, ఎయిన్ స్ట్రైట్, వేరింగ్, స్ట్రెమింగు, బర్డ్ ఫూడ్, కెన్నిలాల్ దేవ్, ముహిద్దీన్ షేరిఫ్, ఉదయచంద్రదత్, డైమోక్, వాట్, మున్నగు వారు హిందూ దేశమందు జనించిన యౌషధులను గురించి వ్రాసిన పుస్తకసంఖ్యల ననే నులభముగ తెలిసికొనవచ్చును.

ఉష్ణ దేశ రోగము (Tropical disease) లు, సర్ప విషము (Snake poison), మితవ్యయము చేలభిము పదార్థములు (Economic products), హిందూ దేశమందు ముఖ్యముగ నుండు మూలికలు-వీనియొక్క జ్ఞానము హిందూవైద్యుల పరిశోధనల వలన నెక్కువగుటయేగాక వారి శస్త్రచికిత్సాజ్ఞానమునకును, ఓషధిజ్ఞానమునకును ఎక్కువగ తోడ్పడినది ఐరోపాలోగాని అమెరికాలోగాని ఒక శస్త్రచికిత్సకుడు ఒక సంవత్సరములో చేయుటకు వీలున్న శస్త్రచికిత్స (ఆపకేషను) లను హిందూ దేశమందు ఒక శస్త్రచికిత్సకుడు ఒకమాసమున చేయుచు న్నాడు. హిందూ దేశము మిలిటరీవారికిని సివిల్ సర్వీస్ వారికిని మాత్రమేగాక వైద్యులకునుగూడ విద్యనభ్యసించుటకు ననుకూలమైన దేశముగానున్నది. సర్జోసెఫ్ ఫేరెర్ కును, యా. సి. మెకాస్మెరకును, ఇటీవల సర్ రొనాల్డ్ రాస్ కును, సర్ హెవిలాక్ ఛాలెర్స్ కును కలిగిన జయము వారు హిందూ దేశమున చేసిన యుద్యోగమునకు నెక్కువగ సంబంధించి యేయున్నది. మొన్నటివరకు నుత్తమోత్తమమైనదిగ నెంచబడుచుండు స్వస్థవృత్తము (Hygiene) అను గ్రంథమును రచించిన లేటు డాక్టర్ ఇ. ఎ. పారకోన్ అనునతడు హిందూ దేశముననే ఆరోగ్యరక్షణ (Sanitation) మున విద్యనభ్యసించి జ్ఞానవంతుడై యుండెను. మరియు సర్. డబ్లియు. డబ్లియు. హంటర్ గారిచే విరచితమగు "మొరల్ అండ్ మెటిరియల్ ప్రాగ్రెస్ ఆఫ్ ఆవర్

ఇండియా ఎంపైర్ " అను పుస్తకమునందును, "మెడికల్ ప్రా
గ్రెస్ ఇన్ ఇండియా " అను పేర డాక్టర్ మూర్ హెడ్ చే
వ్రాయబడిన గ్రంథము సీక్రింది చారిత్రము వైద్యవృత్తి
వలన సాధింపబడిన పనినిగూర్చి నూత్ముబుద్ధిచే వ్రాయబడి
యుండుటచే నిచట నుదాహరింపబడుటకు ఎట్టి క్షమాపణము
నక్కర లేకున్నది.

— హిందూ దేశముందు వైద్యాభివృద్ధి. —

“ బ్రిటిషువారు హిందూ దేశములో సంబుధమును
కలిగియున్న యాదికాలమునందు దేహశాఖ్యము ననుసరించి
యుండు శీతోష్ణస్థితిగతు లనశ్యముగా గమనింపబడియుండె
ననుట కీ క్రిందివిషయము లుదాహరణములుగ నున్నవి. (1)
18 వ శతాబ్దము చివర భాగమునుండి యిప్పటివరకు వైద్యము
నందు క్రొత్తసంగతులను కనిపెట్టిన యనేకులచే వ్రాయబడిన
ప్రత్యేకపు గ్రంథములు; (2) 1817 వ సంవత్సరమున సంభ
వించిన భయంకరమైన వాంతిభేదిరోగమును గురించి బెంగాల్,
మద్రాసు, బాంబాయి మెడికల్ బోర్డుల రిపోర్టులు, మద్రాసు
ప్రెసిడెన్సీ మెడికల్ బోర్డువారు 1825 మొదలు 1840 వ సం॥
వరకు వైద్యమునకు సంబంధించినంతవరకు ఇచ్చిన ప్రెసిడెన్సీ
ముఖ్యవట్టణములయొక్క స్థలవర్ణనములు ; (3) కలకత్తా మెడి
కల్ అండ్ ఫిజికల్ సొసైటీవారు 1823 మొదలు 1839 వ
సం॥ వరకును, బాంబాయి సొసైటీవారు 1837 మొదలు 1876

వ సం॥ వరకును చేసినపనులు, 1855 వ సం॥ పిదప వైద్య శాస్త్రముయొక్క హిందూదేశ (కలకత్తా) చరిత్రములు, వేద్యకాలములయందు ఆయా ప్రసిద్ధిలయందు వెలువడిన ఇతరపత్రికలు; (4) 1820-1830 సంవత్సరముల మధ్యకాలమున కలకత్తా బాంబాయిలలో మున్నందుదేశ భాషలలో ప్రారంభమైన వైద్యపాఠశాలలు, 1835 - 1850 మధ్యకాలమున బెంగాలు మద్రాసు బాంబాయిలలో నారంభమైన వైద్యకళాశాలలు, తరువాత సంవత్సరములలో హైద్రాబాదు (డక్కను), నాగపూరు, ఆగ్రా, లాహోర్, బలరామపూరు (అయోధ్య), పాట్నా, డక్కా, పునహా, అహమదాబాదులలో ప్రబలిన వైద్యపాఠశాలలు, హిందువులు నేర్చిన వైద్యసంబంధమైనవిద్య; (5) 1827 వ సం॥ నుండి హిందూదేశమునకు సంబంధమైన వైద్యపాండిత్యమునందు ప్రముఖతను పొందినట్టియు 1863 వ సం॥ మున శానిటరీ కమిషనర్లు నియమింపబడినదిమొదలు ఎక్కువ ప్రసిద్ధిగాంచిన జనాభాలెక్కలును న్యాయవి.

పవిత్రమైన నామముగ జ్ఞాపకముంచుకొనతగిన హెల్. మెజిస్ట్రీ శ్రీమద్విక్టోరియా మహారాజ్ఞియొక్కయు ఆమె తరువాత సంతతివారియొక్కయు కొలువునందున్న మెడికల్ ఉద్యోగిగణులు కల్లోలములు లేక నెమ్మదిగ నుండుకాలమునందే గాక యుద్ధసమయమునను యుద్ధరంగమునను తమ సాహసమైన నడవడికవలన ప్రసిద్ధినిగాంచియుండిరి.

జౌషధమును శాస్త్రచికిత్సను పశ్చిమదేశపద్ధతుల ప్రకారము విద్యగరిపు పాఠశాలలలో విద్యనేర్చిన హిందూదేశీయులు ఇప్పటికాలమున నేమిచేయుచున్నారను విషయము తరుచుగ ప్రశ్నింపబడునదిగను, ఇప్పటికిని పూర్ణముగ జవాబును పొందనట్లు కనుపడునదిగను నున్నది. ఈ ప్రశ్నమునకు పూర్ణముగ జవాబునిచ్చుటకై వైద్యకలాశాలలయొక్కయు పాఠశాలలయొక్కయు ఈదేశమందలి వైద్యవిద్యా పద్ధతియొక్కయు ప్రకృతపుస్థితిని మనము పునర్విమర్శనము చేయవలెను. అయిన నిదిచేయుటకు పూర్వము స్వదేశహిందువులలో ననేకులు వైద్యవిద్యకంటె నెక్కువగ ధర్మశాస్త్రము (Law) నందును, శిల్పవిద్యయందును, (ఇంజనీరింగునందును) శాస్త్రభాగము (Arts) నందును ప్రసిద్ధతను గాంచియున్నారని చెప్పుట యావశ్యకమైయున్నది. ఇట్లుగుటకు స్వదేశహిందువులలో నెక్కువ తెలివిగలవైద్యుల కున్న తస్థానముల నలంకరించు మార్గము లేకపోవుటయే తగిన కారణముగ కనపడుచున్నది.

1835-వ సం॥ రమున కలకత్తా వైద్యకలాశాల (మెడికల్ కాలేజీ) స్థాపింపబడెను. కొంచెముకాలము క్రిందటివరకు కలకత్తా యూనివర్సిటీలో వైద్యక పట్టపరీక్షయందు కడతేరినవారిలో నొక్కరైన నీకాలేజీలో ప్రాధానరుగా నియమింపబడకుండుట యాశ్చర్యముగనున్నది. హిందూదేశమందు వైద్యమున పట్టపరీక్షయందు తేరినవారు ఏజిల్లాలయందును సివిల్

సర్జనులుగా నియమింప నర్హులుకారని తలచబడుచున్నారు. ఎట్టియైదేశములతో కలకత్తాలోని వైద్యకలాశాల స్థాపించ బడెనో, అట్టియైదేశములతోడనే బొంబాయి గ్రాంటు మెడికల్ కాలేజీగూడ స్థాపింపబడెను. బొంబాయి యూనివర్సిటీలో మెడికల్ పట్టవరీక్షయందు తీర్ణులైనవారిలో నొక్కరైనను, ఈ కాలేజీలో ప్రాఫెసరుగగాని, ముఖ్యమైనచోటుల సివిల్ సర్జనుగగాని మొన్నటివరకు నియమింపబడి యుండలేదు.

ఇండియన్ యూనివర్సిటీలయందు దారితేరిన పట్టభద్రులగువారికి ప్రోత్సాహమును గలిగించెడి గొప్పపదవిగాని వారిని చూచి ఇతరులు అనూయపడతగినంత యున్నతస్థితిగాని కలిగి యుండలేదు. వారు సామాన్యమైన మెడికల్ ఉద్యోగమునందు సివిల్ డిపార్టుమెంటులో నెలకు 100 మొదలు 300 రూపాయలవరకు జీతముగల అసిస్టెంటు సర్జనులుగ ప్రవేశించుచున్నారు. లేదా ముఖ్యపట్టణములయందుగాని, ప్రసిద్ధిలేని కు గ్రామములయందుగాని సాధారణవైద్యులుగనున్నారు. ఏదేశమందైనను సాధారణముగ వైద్యముచేయువారు వైద్యమునందు నాయకులుగ (Leaders) గాని వీరులుగ (Heroes) గాని ప్రసిద్ధినిగాంచియుండలేదు. గాన హిందూదేశమున నట్టి స్థితిని బడయగోరుట వ్యర్థమగును. అయినను హిందూవైద్య పట్టభద్రులు తాము కీర్తిని సంపాదించులాగునను, బాధాపీడితుల కుపకారము చేయులాగునను, తమవృత్తిని ఆచరించి

యున్నారు. వానికి సబబుగా ఉంచినవారు వారివైద్యనిపుణులను మెచ్చుకొనియున్నారు. “ దేనియందు స్వేదపులు ప్రసిద్ధిమైన అర్హులను కలిగియున్నావో అట్టి శస్త్రచికిత్స యొక శాస్త్రము గనున్నది; స్వదేశ శస్త్రచికిత్సకులయం దనేకు లత్యుత్తమమైన నిపుణుల గల్గియున్నారు. అండను, లేక పారిస్ శస్త్రచికిత్సకులకు నింద కలుగకుండులాగున వారు కఠినమైన శస్త్రచికిత్సలను తరుచుగా చేయుచున్నారు. హిందూదేశమందలి యాంక్షేయవైద్యవిద్యయొక్క మంచి ఫలితములు స్వదేశ చికిత్సకులయందు కనపడుచున్న ” వని సర్ బ్రాకస్ట్రీ) కె అనువారు తాము రచించిన “ ఇండియా ” అను పుస్తకమునందు వ్రాసియున్నారు. హిందూదేశముయొక్కయు హిందూదేశీయులయొక్కయు జ్ఞానము ఎవరియం దద్వితీయముగ నున్నదో అట్టి వాళే ఈయభిప్రాయము నిచ్చుటచే నిది హిందూదేశవైద్యుల నెక్కువగ గౌరవించుచు పొగడుచున్నది.

కలకత్తా మెడికల్ కాలేజియందు శస్త్రచికిత్సాభాగమున నిదివరలో ప్రొఫెసరుగనున్న సర్జికల్ కర్నల్, రె, అనువారు హిందూవైద్యులు తమవృత్తియందు కలిగియున్న సామర్థ్యమును గురించి యెక్కువ గొప్పగా చెప్పియున్నారు.

“ హిందూవైద్యుల చికిత్సానిపుణుల అన్ని విషయముల నెప్పుకొనబడియుండుటచేత వాణిస్థితిచక్క బరచుటయు వారిపదవిని అభివృద్ధిచేయుటయు కోరతగియున్నవి. హిందూవైద్యులు

కఠినమైన శస్త్రచికిత్సలను ఎక్కువ బాగుగ నెరవేర్చియుండుట చేత ధైర్యముగ శస్త్రచికిత్సను చేయువారనియు, వైద్యనిపుణులనియు, రసవాదశాస్త్రరీతిననుసరించి పదార్థములను విభజించువారనియు (Subtle chemical analysers) మంత్రసానితనమునందు నేర్పరులనియు, వారు రుజువుపరచియున్నారు. గొప్ప పనులయందుగాని జవాబుదారీగల ఉద్యోగులయందుగాని వారిని నియమించుట కెట్టియభ్యంతరమవుచున్నది? ప్రస్తుతము వారియందు అణగియున్న లేక మరుగుపరుపబడియున్న సామర్థ్యములను వ్యక్తీకరించుటకు వారికి యవకాశమిండు. కారవ పదవులముఖ ద్వారములన్నియు కొంచెమెచ్చుతక్కువగ వానికి ప్రతికూలముగ మూయబడియున్నపుడు పనిచేయుటకై వారిని ప్రేరేపించునదేమున్నది? ఇండియన్ యూనివర్సిటీల వైద్యపట్టభద్రులకు ఔషధ (Medicine) భాగమునందుగాని, శాస్త్ర (Science) భాగమునందుగాని మొదటిశోధనజ్ఞానమును అభివృద్ధిపరచుటకు ఇండియన్ మెడికల్ కాలేజీలలోని విద్యార్థులకు గొప్పఉద్యోగముల నొప్పుకొనని ఇప్పటి ఆచరణలోని షడ్ధతి ప్రోత్సాహపరచుచుండలేదు. మరియు బహిష్కారపరచెడి షడ్ధతి, హిందూ వైద్యసామర్థ్యమును నిరుత్సాహముగ జేయుచున్నది.

ప్రపంచమందలి తక్కినదేశములవారికి హిందూదేశము వైద్యమును శస్త్రచికిత్సను ఆచరించునట్లు గడచిన కాలముల

యం దుపదేశించియుండును. శారీర శాస్త్ర (Anatomical) జ్ఞానమును సంపాదించునిమిత్తము* శవచ్ఛేదమునకు తరువుమొనంగి ప్రోత్సాహపరచిన భారతీయ వైద్యులను ఎక్కువగ సొగడుట సరికాదు. వైద్యసంబంధకారకులు (Medical Agents) గా లోహోదల నుపయోగించినందుకును, శస్త్రచికిత్సయందు ముఖ్యభాగమొనర్చినోస్టాస్టి (Rhinoplasty) అనబడు ముక్కుకు సంబంధపడు శస్త్రచికిత్సకును, ప్రపంచమంతయు హిందూదేశీయులకు కృతజ్ఞులై యున్నారు. 1878-వ సం॥ ముస మద్రాసు యూనివర్సిటీకి కాన్ఫర్మేషన్ సమయమున కీర్తిశేషులైన సర్జన్ జనరల్ ఫోర్ నెల్ గారు మాట్లాడుచు మొసగిన యీక్రింది యభిప్రాయమును నూచించుటమాత్ర మావశ్యకముగనున్నది. “గ్రీకులు అలెగ్జాండరుతో హిందూదేశమున కేతెంచినపుడు వారు వేనినిగూర్చి యాశ్చర్య మొంది సొగడియున్నారో అట్టి నాగరకత్వచిహ్నములయందు వైద్యాచరణ మొక్కువ యభివృద్ధియందున్నటుల వారు కనిపెట్టిరి. గ్రీకువైద్యులు పాము కాటుకు మందును కనిపెట్టియుండలేదు. అయినను, హిందువులు అట్టి దురదృష్టకరమగు బాధకు లోబడినవారిని స్వస్థపరచిరి’ అని ఏరియో అనునతడు చెప్పుచున్నాడు. ‘అలెగ్జాండరు తనచుట్టును చతురతగల హిందూవైద్యుల నుంచుకొని యుండుతరి, పాములచే కరువబడినవారెవరైనను సౌఖ్యమును పొందునిమిత్తము తన రాజమందిరమునకు మెంటనే రావలయు

* సుక్రత శారీర - అ. 5.

గ్రీకుల శాస్త్ర - అ. 17.

నని శిబిరమునందంతటను శాసించునట్లు ఆజ్ఞాపించెను ' అని నియోగోగన్ అనువాడు చెప్పెను. ఇది క్రీస్తుపుట్టుటకుపూర్వము 300 సంవత్సరములపుడు జరిగెను. 2000 సంవత్సరములకు పిదప, ఇపుడు 1878 వ సం॥ర ములో బ్రిటిషు ప్రభుత్వమును కలిగియున్నాము. డాక్టర్ పాకోట్ అనునతడు మిక్కిలి విలువగలిగియుండి పోగొట్టుకొనబడిన జ్ఞానమునకై బహుమతిని వృధాగానిచ్చుచున్నాడు. ఈ వైద్యులే ఇతర వ్యాధులను కూడ నెమ్మదిచేసినట్లు చెప్పబడుచున్నారు. హిందూదేశమును అలెగ్జాండరును అతని పిదపవారును దండెత్తినకాలమున, గ్రీకులు ఎక్కువ విషయములను స్వయముగ నేర్చుటయేగాక, తరువాత యీజిప్టుదేశస్థులవలనగూడ గ్రహించిరి. ఊర్పుఖండమందలి యేదోయొక రహస్యమైన జాతివారివలన వారు కొంత జ్ఞానమును సంపాదించిరి. నిస్సందేహముగ నది హిందూదేశమే అయ్యుండును. హిందూదేశ మెడల మనకున్న బాధ్యత కొంత కాలమైనపిదప స్వయముగ సంభవించుచున్నది. అలెగ్జాండ్రీయా నాశనముచేయబడిన పిదప బాగ్దాదున కాలిఫులు రాజ్యమేలునపుడును, అది గొప్ప విద్యాపీఠముగ చేయబడినపుడును, వైద్యము ఎక్కువ సామర్థ్యము కలదిగను జయము కలదిగను చేయబడెను. అరేబియానుండి నివసించు నిమిత్తము హిందూవైద్యులు పిలువబడిరి. క్రీ. మె. 773 - వ సం॥ర మున హూమాన్, ముసూరుల కాలములో చరకము, సుశ్రుతము,

మాధవనిదానము భాషాంతరమున మార్పబడి అశేబియనులచే నేర్పబడియుండెను మధ్యధరా సముద్రముచుట్టును మహమ్మదీయుల దండయాత్రల యలలు కొట్టినపుడు, వైద్యమును, గణితశాస్త్రమును, అశేబియనులు స్పృయనుదేశమునకు దీసికొనివచ్చిరి. అవి ఇనేసీయకో స్వీపకల్పమునందు సారసేనికో శాలేజీలయందు అనుగుణముగ నేర్పబడెను. అశేబియనులు గొప్ప వైద్యులుగ నుండుటయేగాక రసవాద శాస్త్రమున గూడ ప్రసిద్ధులై యుండిరి. ఏశాస్త్రములు ప్రస్తుత కాలపు విరివియైన యోషధులయొక్కయు రసవాదశాస్త్రముయొక్కయు జ్ఞానమున కాదిగా నుండెనో, అట్టివాని పునాది అశేబియనుల యుపదేశములవలన నిర్మింపబడియున్నందుకు మనము కృతజ్ఞులమైయున్నాము. వైద్యశాస్త్రము ఆవశ్యకమైన సౌఖ్యము రక్షణతో సంబంధించిన ప్రతిదానినో నేకీభవించియున్నది. అది కలిగిన రోగములను మాన్పుటయేగాక వానిని రాకుండగూడ చేయును. మరియునది మూలపదార్థముల (Elements) ను, లేక భూతములనుగూడ పరిశోధించుచున్నది. మీ పూర్వీకులు గూడ ఇప్పటికాలపు నాగరకతను ఇతరులకంటె ముందుగనే ఆరంభించినట్టు నాకు లోచించుచున్నది. సమస్తప్రాణులకు చాలి సంత శుభ్రమైన జలము ఆవశ్యకముగ నుండవలెనని ఐరోపాఖండములోని పెద్దపట్టణముల వారందరును మొరబెట్టుచున్నారు. ఇప్పటి స్వస్థవృత్తము (Hygiene) న నుడువబడిన

వీషయములకు మనమెక్కువ కృతజ్ఞులమై యుండవలెను. నేను పొరబడియుండనియెడల మనపూర్వీకు (ముఖ్యముగ గ్రాహ్మాణు) లీ విషయమును అనేక శతాబ్దముల క్రిందటనే గ్రహించియుండి రని తలచుచున్నాను. ఇంతవరకు డాక్టర్ ఫో నెల్ గారు రిమార్కు చేసి యుండిరి.

మతాచారములు హిందూ దేశమునకు ఎట్టియుపకారమునైనను చేసియున్న యెడల అది హిందూ దేశీయులలో వంశపరంపరగ వచ్చెడి ప్రతిభను కాపాడుకొనుట వలననే సంభవించియుండును. ఒక కాలమునుండి మరియొక కాలమునకును తండ్రివలన కొమారునకును, నిపుణతయు అనుభవమును కలుగుచున్నది. ఎక్కువ సామర్థ్యముగల వైద్యుల నైపుణ్యమును నిష్ఫలముగ జేసి గూఢములై చాలా కాలమువరకు నిలిచియున్న వ్యాధులను నిరూపించి హిందూ దేశ పద్ధతుల ప్రకారము చికిత్సయొనర్చి వానిని నివృత్తిపరుచు వైద్యులను ఈ దినమునగూడ మనము తప్పక మెచ్చుకొనవలసి యున్నది. ఇప్పటికాలమున ఇండియన్ మెడికల్ సర్వీసులోని హార్వెటి యుద్యోగముల కెదురుచూచుచున్నారో అట్టివానిని నిర్వహించుటకు దగిన సామర్థ్యము సరియైన ప్రోత్సాహమున్నయెడల తమకుగలదని అనేకవేల సంవత్సరములుగా ఈ వైద్యవృత్తి నవలంబించినవారు తాము చేయు కార్యములచేత ప్రధర్మింప గలరు.

వంశపరిపాలనగా వైద్యముచేయు కుటుంబములలోని యొకరు కొద్దికాలముక్రిందట శవమును కోయుటకు ఆసియా ఖండములో గాకపోయినను హిందూదేశీయులలో మొదటివారుగనున్నారని చెప్పుట లుచ్చట తగినవిషయముగనున్నది. కలకత్తా మెడికల్ కాలేజీయొక్క యభివృద్ధికి కారకులుగ నున్న డాక్టర్ మాట్ గారు ఈవిషయమునుగూర్చి యీక్రింద కనుపరచిన విధమున చెప్పియున్నారు. “హిందువుల యాచారములను నడవడికలను యోచించినయెడల మనుజులమును మున్నుండు బహిరంగముగ చేదించిన హిందువులలో నగ్రజాతి వాడును కలకత్తా మెడికల్ కాలేజీకి సంబంధించిన పండితుడును నైన మధుసూదన గుప్తాకంట నితరులెవ్వరును స్వదేశమునకు మహోపకార మొనర్చినవారి పేరులలో నుండతగినవారులేరు. వారి సాహసంబును భూతదయయు మిక్కిలి కొనియాడదగి యున్నది.”

హిందువులు స్వాభావిక జ్ఞానముకలవారు కారనియు, వారికి సహజచివేకము లేదనియు నెవరును ఇదివరకు చెప్పి యుండలేదు. వారు శ్రద్ధనుపూనిన ప్రతివృత్తియందును ప్ర శస్తి గాంచియున్నారు. తమవృత్తుల నిర్వహించు విషయ మున నసమర్థులుగ నున్నారని హిందూవైద్యులను నిందించు వారు (నిందకు అవకాశమేయున్నయెడల) అట్టినింద కేవలము వైద్యులకుమాత్రము సంబంధించక వారిగురువులనుగూడ నను వర్తించునను విషయమును కనుగొనలేకయున్నారు. హిందూ

దేశమున వైద్యవిద్య 1835-వ సం॥ నుండి ప్రారంభమైనటుల తేలుచున్నను, న్యాయశాస్త్రము(లా), ఇంజనీరింగు, సామాన్యములగు నితరశాస్త్రములు వీనిప్రచారము ఇటీవలనే జరిగియున్నది. హిందూలాయర్లు తమవాగ్వాదమునకు సంబంధమగు నిపుణతచే న్యాయసభలకును, వకీళ్ల సంఘమునకును మెప్పును కలుగ జేసియున్నారు హిందూ దేశపు ఇంజనీయర్లుకూడ తమకార్యములయందు తెలివితేటలను కనుపరచియున్నారు. హిందూ ప్రాఫెసర్లు తమసామర్థ్యమువలనను, ఎక్కువగ చదివియుండుటవలనను, విద్యార్థులవలన మర్యాదను పొందుచున్నారు. పైజెప్పబడిన వృత్తులన్నిటియందును హిందువులు ఆక్రమించుకొనియున్న గొప్పగొప్ప ఉద్యోగములయందు వారు అంత బాగుగ పనిచేయుచున్నపుడు, వైద్యవృత్తియందుమాత్రము వారు పొందదలచిన గొప్పయుద్యోగములయందలి కార్యములను నిర్వహింపనసమర్థులని వారినియేల తలచవలయును? వారినటుల తలచుట న్యాయమేయగునెడల, ఇప్పుడు హిందూ దేశమున వాడుకయందున్న వైద్యవిద్యాపద్ధతి న్యూనతగలదియని యెంచవలసియున్నది. అయిన నటులతలచుట ఇండియన్ మెడికల్ సర్వీసునందు సర్వసామాన్యమగు మెంబర్ల యొక్కయు, ఇండియన్ మెడికల్ కాలేజీలలో ముఖ్యముగనున్న ప్రొఫెసర్ల యొక్కయు గొప్పయర్హతలనుగూర్చి యోచించునెడల బొత్తిగ ననంగతమయినదిగను, వాదమునకు నిలువనిదిగను ఏర్పడుచున్నది.

ద్రవ్యవినియోగ విషయమునుగూర్చి విచారించినను, హిందూవైద్యపట్టభద్రులను గొప్పయుద్యోగములయందు నియమించుట యెక్కువగ కోరలేదని విషయముగనున్నది. మరియు నందువలన గవర్నమెంటువారికి ఎక్కువద్రవ్యము మిగులగలదు.

గొప్ప వైద్యోద్యోగములయందు కలిగెడి లాభములు, ఎక్కువకష్టపడి పనిచేసి ప్రతిష్ఠను సంపాదించులాగున హిందూ వైద్య పట్టభద్రులను పురికొల్పుచున్నవి; అందుచే నీదేశమందలి వైద్యాభివృద్ధి మిక్కిలి కొనసాగగలదు.

పంసొమ్మిదవ శతాబ్దముయొక్క మొదటిసగభాగమున 1843-వ సం॥ రమున ప్రచురింపబడిన సర్ థామస్ వాట్సన్ యొక్క మొప్పొందదగిన “వైద్యచికిత్సాచరణమును వైద్యశాస్త్రముయొక్క ముఖ్యాంశములను గూర్చిన యుపన్యాసములు” అను పుస్తకమే వైద్యచికిత్సాచరణ (Practice of Medicine) విషయక గ్రంథములలో ముఖ్యమైనది సర్ థామస్ వాట్సన్ (1792-1882) తొంబదియేండ్లు దాటినవెనుక మృతిచెందెను. ఆయన పుస్తకమందలి విషయముల సాగసైన ధోరణిని బట్టియు, విషయములు స్పష్టముగ వ్రాయబడియుండుటను బట్టియు, అది యందరిచేతను తగినటుల నన్తానమునుపొంది ఖరువదియయిదు సంవత్సరముల పైకాలములో వనేకపర్యాయములు ముద్రింపబడెను. 1896-వ సంవత్సరమున బాంబాయి నగరమునందు స్టేగు ప్రారంభించినపుడు ఆవ్యాధినిగూర్చిన

కొంతవిషయమును కనుగొనుటకై నేనాపుస్తకమును చదివితిని. “స్లేగువ్యాధిని నేనెపుడును చూచియుండనందుకును, నేనెపుడును దానిని చూడకుండ నుండుటకును, భగవంతుని ప్రార్థించుచున్నాను” అనెడి మాటలనుమాత్రమే నేనందు చూచియుంటిని.

ఛార్లెస్ ముర్ఫీసన్ (1830-1879) బంగాళాదేశమందలి యుద్యోగమున 1853-వ సం॥ రమున ప్రవేశించి 1855-వ సం॥ రములో బర్మాదేశముయొక్క శీతోష్ణస్థితిని వ్యాధులను గూర్చిన యొకపుస్తకమును ప్రచురించెను. ఆయనకు జ్వరములను గురించిన యాశ్చర్యకరమగు ప్రత్యేకజ్ఞానముండెను. మరియు నాతడు యకృత్తు (Liver) కు సంబంధించిన వ్యాధులనుగూర్చి ప్రత్యేకసామర్థ్యమును పొందిన యొకప్రామాణిక గ్రంథమును వ్రాసెను.

ఇండియన్ మెడికల్ సర్వీసుకు సంబంధించిన జేమ్సు ఎస్ డెయిల్ అనువారిపేరు, యోగనిద్ర (హిప్నోనాటిజమ్) తోడను ప్రత్యేకముగ శస్త్రచికిత్సా ఛేదనలతోడను సంబంధించిన హిప్నోనాటిక్ అనెస్థేసియా (Hypnotic anaesthesia) యను దానితోడను, ముఖ్యముగ వాడుకయందున్నది. స్కాటిష్ శస్త్రచికిత్సకుడగు జేమ్సు బ్రెయ్డ్ అనువాడు (1796-1861) ప్రాణుల యాకర్షణశక్తి (Animal magnetism) యొక్క శాస్త్రజ్ఞానమును సరిగ్రహించెను ; ప్రకాశమైన జడపదా

ర్థమువంక నచలమైనదృష్టిని నిలపినయెడల తనంతట వచ్చెడి
 పూర్తియైన గాఢనిద్రను పొందవచ్చునని శోధనలవలన నా
 తడు కనిపెట్టెను. లండన్ యూనివర్సిటీ కాలేజీయొక్క బాన్
 ఎల్లిట్ సన్ (1791-1863), సర్జికల్ ఆఫ రేషనులయందు యోగ
 నిద్రను కల్పించుటకు మొట్టమొదటివాడుగనున్నాడు. జేమ్సు
 ఎస్ డెయిల్ (1808-1859), హిందూఖయిదీలకు యోగనిద్రను
 కల్పించుటకు 1845-వ సం॥ రములో ప్రారంభించెను. ఆయన
 నూటికి పైబడిన ఆఫ రేషనులను జయప్రదముగ సెనరించెను.
 వీనిని బెంగాల్ డిప్యూటీ గవర్నర్ గారు ఎక్కువ కఠినముగ పరీ
 షించియుండెను. మరియు నతడు 261 బాధలేని ఆఫ రేషను
 లను గుర్తుచేసియుంచి నూటికి 5 వంతున ప్రాణహాని (చావు)
 కలిగినని ప్రాసియుంచెను. దీనిని తనపుస్తకమునందు “హిందూ
 దేశమందలి నశీకరణవిద్య (Mesmerism)” (1846) అను
 పేర వర్ణించెను. “వ్యాధులయందుతప్ప యోగనిద్ర మైమర
 పును ప్రత్యేకముగ సులభముగ మనసునకు రానియ్యకుండు
 టలో తమకు సామర్థ్యమున్నదని తలచు విరోపావారు,
 మెత్తని మనస్సును జంకెడుస్వభావంబును గలిగిన హిందు
 వులలో నేకీధవించరని “ఎస్ డెయిల్” అనునతడు కనుగొ
 నెను” అని డాక్టర్ గారిజన్ తనస్వదేశమైన స్కాట్లెండు
 నకు మరలివచ్చినవిదప చెప్పెను. హిందూయోగులవలన
 యోగనిద్రను ఎస్ డెయిల్ నేర్చుకొనలేదా? దీని ప్రత్యు

త్తరమునకు నేను కొంచెమా గెదను. బాంబాయి రాజధానిలో ననేక కారాగృహముల (Prisons) కు ఇప్పుడు ఇన్స్పెక్టర్ జనరల్ గానున్న కర్నల్ బాకెన్ అనువారు, అట్టి పరిశోధనల యందు తనఖయిదీలలో కొందరిని ఉపయోగించుటకు సమ్మతించెదరా?

పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున బ్రిటిషువైద్యమునకు కలిగిన ముఖ్యాకృతి, ఆంగ్లో ఇండియనులైన శస్త్రచికిత్సకుల కార్యములవలననే యేర్పడెను. 1600 - సం॥రమున క్వీన్ ఎలిజబెత్ వలన ఈస్టఇండియా కంపెనీవారు ప్రత్యేకాధికారమును పొంది 1612-వ సం॥ రమున వారి మొట్టమొదటి వర్తకస్థానమును ఏర్పరచుకొనిరి. చాలాకాలము క్రిందటననగ, 1645, వ సం॥రమున అగ్రాపట్టణమునందలి షాజహాన్ కోర్టునకు నూరత్ పట్టణమునుండి పంపబడిన “గ్రేబ్రియల్ బోటల్” అను శస్త్రచికిత్సకుడును 1714-17 లోగా డిల్లీపట్టణమునకు ఆపనిమీదనే పోయియుండిన “విల్లియమ్ హామిల్టన్” అను శస్త్రచికిత్సకుడును, వర్తకముచేసికొనుటయందు కంపెనీకి కావలసిన సదుపాయములను అధికారమును సంపాదించుటయందు ముఖ్యులై యున్నారు. కడపట బొంబై, కలకత్తా, మదరాసు అనుమూడు ప్రదేశములు గొప్పవర్తకస్థానములుగా నేర్పడెను. 1757-వ సం॥ రమున లార్డు క్లైవు స్థానీయుద్ధమున జయమొందువరకును ఇండియా మెడికల్ సర్వీస్ వారు దూరప్రదేశమందలి (Colonial)

వైద్యచికిత్సయందును, ఉష్ణదేశమందలి (Tropical) వైద్యమునందును ఎక్కువగా పనిచేసియుండుట మనముచూచియుండలేదు. బాళిండి అనువాడు (1716-94) ఉష్ణదేశమందలి యౌషధుల (Tropical Medicine) ను గురించిన మొట్టమొదటి గ్రంథమును 1768-వ సం॥ గమన ప్రచురించెను. ఆతని గొప్ప గ్రంథమునకు పిమ్మట, "హిందూ దేశ శీతోష్ణస్థితిని గురించియు వ్యాధులను గురించియు ప్రసిద్ధి జెందిన బాళిండి పీటర్ వేడ్ (1716-93), విల్లియమ్ హంటర్ (1804) సర్ జేమ్సు అన్నెస్లే (1825) విల్లియమ్ ట్విన్నింగ్ (1832), సర్ జేమ్సు ర్యానాల్డ్ మార్టిన్ (1841), ఆలెన్ షెబ్ (1848), ఛార్లెస్ మోర్ హెడ్ (1856) వ్రాసిన పుస్తకములు గంభీరాకృతి నెలువజెను. అందు, గుడేప్ అనువారు వ్రాసిన ఉష్ణదేశస్థితులను దెలుపు శాశ్వతమైన చిన్ని పుస్తకము (1844) ను గూడ మరువగూడదు." అని డాక్టర్ గారిజన్ గారు చెప్పుచున్నారు. హిందూ దేశ సైన్యములోని శత్రుచికిత్సకులు సాధించిన కార్యములలో ముఖ్యమైనవి ఎవ్వయనగ— ఏంజెదెబ్బను గురించిన మొట్టమొదటి ప్రసిద్ధమైన చారిత్రము (గ్రీన్, బార్ క్లె, లాంగ్ మోర్ మరియు నితరుల చరిత్రములు మనకు తెలిసియున్న సంగతులతో నెక్కువగా ననుసరించియున్నవి); పలువిధములైన సాములకాలులు, స్వదేశీయుల విష ప్రయోగములు, సూర్యదేశములందలి యౌషధుల (నార్ మన్ ఛీవర్స్) (Norman chevers), లయ్యన్ (Lyon) బారి

(Barry) గుణములు, — నీని వివరణములు; ఓషధి శాస్త్రమునబర గు వృక్షాయు శ్వేదము (Botany), జంతు శాస్త్రము (Zoology) భూగర్భ శాస్త్రము (Geology), పలుజాతి మనుజులను గురించి వివరించు శాస్త్రము (Ethnography) నీనియొక్క జ్ఞానమును వృద్ధిపరచుట కొనర్చిన శోధనలు; కలరా, బెరిబెరి (ఒకవిధమైన నంజు), స్కర్వి, అతిసారము (డిసెంటరీ), కుష్ఠ (లెప్రోసి), మదురఘాట్, శ్లీపదము (ఫైలేరియల్ ఎలిఫెంటియాసిస్), బ్రిటిష్ ఆర్మి బాంబూస్టిల్వంట్, మొక్కలమీద చిత్పకోతల సంబంధమైన హిందువుల ఆయుర్వేదీయ శల్యతంత్ర పతనాపద్ధతి (Hindu method of teaching surgical incision upon plants) — నీని మొదటిచారిత్రములునై యున్నవి.

ఇరువురు, లేక, ముగ్గురు ఆంగ్లో ఇండియన్ శాస్త్రాచికిత్సకులు, సర్పవిషయక చారిత్రమున నున్న తపదవిని పొందియున్నారు. (1) పాట్రిక్ రస్సెల్ (1727 - 1805) - సర్పవిషయక జ్ఞానమున, హిందూ దేశమందు సర్పములను గురించిన యాతని చారిత్రమే మొదటిది గనున్నది. మరణమును కలిగించు పాముల చరిత్రాంశమున నాతని పేరున శింఛనిది గనున్నది. గొలుసులతో నుంచబడు “ఘనాస్” అను పేరుచే పిలువబడు క్రూరసర్పము, ఇప్పుడు శాస్త్రాక్రముగ “డబోయ్ రస్సెల్లి” అను పేరుచే తెలియబడుచున్నది. (2) సర్ జోసెఫ్ ఫెయిరర్ (1834-1907) - ఇతను ఇండియన్ మ్యూజిసియో సుత్సాహముగ పనిచేసెను.

మనదేశమందెల్లపుడు కనిపెట్టిన ధర్మశాల్తులైన శాస్త్రచికిత్స కులలో నాతడొకడుగనున్నాడు. “ధనాట్ ఫీడియా” అని పిలువబడిన యాతని యుత్కృష్ట గ్రంథము 1872-వ సం॥రమున ప్రచురింపబడెను. ప్రపంచస్వభావమునుండి తీసికొనబడిన సొగసైన యుదాహరణములును కల్పనాశక్తియు, తెలివిగల బంగాళాదేశపు యవనులచే నమ్మబడుచున్నవి. ఈగొప్పగ్రంథము జంతుశాస్త్ర (Zoology) సంబంధమున మహాకావ్యముగ నున్నది. అయ్యది యీ దేశమందలి క్రూరసర్పములనుగూర్చి వివరించుచున్నది. (3) బొంబై నాచురల్ హిస్టరీ సొసైటీవారి జర్నలులో అప్పుడప్పుడు ప్రచురింపబడు, డాక్టర్ వాల్ గారి యొక్క నెమ్మదిగను, వరుసగను, నిశ్చయముగను, జరుగుచున్న హిందూదేశపు సర్పములను గురించిన పని యొకను కొన సాగుచున్నది.

ఇండియన్ మెడికల్ సర్వీస్ వారిలో బొంబై ప్రాంతమున అత్యద్భుతముగ పనిచేయు మనవారిలో నొకరగు డాక్టర్ హింద్రి వాడిక్ కాట్ అనువారు, మదురపూట్, స్పిల్లంఫీవర్, కుష్ఠ (లెప్టోసి), నెసికల్ కాల్ కులస్ అనువానిని దుర్భణియంత్రముచేకనిపెట్టిన ఆదిరూపములు ఆయనవైద్య శాస్త్రమున నమ్రతతో చేసిన పరిశోధనాఫలములై యున్నవి. యా.సి. మాక్ నెమరా అను నతడు కలరాను గురించియు, కంటిరోగములను గురించియు పరిశోధించెను. ఈవిషయమున థాసెన్ పేరుగూడను ధా

హరించవలసియున్నది. లియోనార్డ్ రాజిస్, హిందూదేశపు జ్వరములనుగురించి విశేషముగ వ్రాసియున్నాడు. బోకటియన్ (1642), టల్ప్ (1652)—వీరిలచే 17-వ శతాబ్దమున బెరి బెరి యను వ్యాధి వర్ణింపబడియుండెను. జాన్ గ్రాంట్ మ్యూల్ కోమ్సన్ (1835) యొక్క గ్రంథము, ఈవ్యాధి యొక్క ఇటీవల జ్ఞానమునకు మూలాధారముగ నున్నదని ఎల్లప్పుడు తలచబడుచున్నది. పిచ్చినిగురించి వ్రాయుటలో జప్టియంచుకొందగిన డాక్టర్ అయిర్ లెండ్ పేరును, 1868-వ సం॥రమున, మొదటి అఫీషియల్ ఇండియన్ ఫార్మకోపియాను, 1860-వ సం॥రమున బజారున సాధారణముగ నుండు ఔషధములనుగురించిన మంచిపుస్తకమును, 1878వ సం॥రమున బిబ్లియోథెకా థెరాప్యూటిక (bibliotheca therapeutica) ను పూర్తిచేసి పదవ స్వస్థవృత్తము (hygiene) నందు మంచి పనిని చేసిన యెడ్వర్డు జాన్ వేరింగ్ (1819-91) యొక్క పేరును, నేను మరువజాలకున్నాను. జంతుశాస్త్రము (Zoology) న కర్నల్ జ్యాయ్ కార్ యొక్క గ్రంథము మెచ్చ నర్హమైనదిగ నున్నది.

దురదృష్టవంతులైన పిచ్చివాండ్రు నుద్ధరించుటకై పాటుపడినవారి పవిత్రనామములను నేను మరువకుండును గాక. పిచ్చివాండ్రును బంధమున నుంచని చికిత్స, పరిశుభ్రవాయువుంగల బయలునందలి చికిత్స—ఇవి జాకనొల్ల (1856) గారిచే

నభివృద్ధి చేయబడెను. అందుచే నితనికి శాశ్వతకీర్తి కలుగుచున్నది. మనుజస్వభావమైన యీచికిత్స, ట్యూక్ వంశమువారు పాటుపడుటచే నాపబడక యీది నమునరకు నాచరింపబడుచున్నది. అందు డేనియల్ హాక్ ట్యూక్ అనునతడు జాన్ ఛార్లెస్ బ్లెనిల్ అనువానికి దోడ్పడుటచే, నిద్దరు నమోఘమైన ఫలితమును సొందియున్నారు. విల్ హెల్మ్ గ్రెస్సీనియర్ (1817-68), పురాతనకాలమునకు సంబంధించిన గూఢత్వమును (mysticism) చాలవరకు పారదోలి, న్యాయమైన (rational) ఆత్మతత్వజ్ఞాన (psychological) విభజనము (analyses) తో సంబంధించిన స్పష్టమైన పొరబాటున కవకాశములేని రోగముల యుదాహరణముల (clinical proof) కనుపరచి, రోగచిహ్నముల (psychic disorders), క్రమమైన చికిత్సను స్థాపించెను.

చర్మరోగవిషయమున సర్ ఎరాస్ మస్ విల్సన్ (1809-84) చెప్పనర్హుడు. పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున చర్మరోగములకు సంబంధించిన శాస్త్రవిషయమును లేక చిన్న పురుగుల కారణమును ప్రబలుటకు ప్రసిద్ధికెక్కెను. కంటికి కానరాక దుద్భిణియంత్రమువలన కనుగొనబడు చిన్న పురుగులవలన పెక్కుచర్మవ్యాధులు కలుగుచున్నటుల సబారాడ్, అన్న, అనువారిచేత కనిపెట్టబడెను. హెబ్రా (1837) అనువారి గ్రంథము ఇచ్చట బేర్కొనదగియున్నది. మనుజశరీరము

దంతటను జనించు చర్మరోగములను గురించి యాత ఙ్గొక పుస్తకమును వ్రాసెను (1884).

బాంబైయందు వ్యాపించియున్న వ్యాధులను కుదుర్చుటయందును కుదుర్చు నుపాయములను కనిపెట్టుటయందును, ఇవుడు బాంబైలోనున్న ప్రసిద్ధులైన వైద్యులును శస్త్రచికిత్సకులును, తమ నూతనకార్యములచేతను, సాటిలేని సామర్థ్యముచేతను, ఉదాహరణముగ తీసికొనదగినంత సహాయమొనర్చుచున్నారు; అట్టివారిపేరులను జాహరింపక యుండదగదు. ముఖ్యముగ హిందువులపేరులనే యేరి యుంచితిని. ఇట్లుచేయుటయందు అనూయను కలిగించు భేదమును పాటించలేదు. శస్త్రచికిత్సయందు అనుభవభాగమున డాక్టర్ మాసీనా, డాక్టర్ భజేకర్ ఛిటేల్ అనునీయిరువురును తమకుంగల పరస్పర శ్రద్ధవలనను, నేర్పరితనమువలనను, చిరస్థాయియగు మంచిప్రతిష్ఠను సంపాదించియున్నారు. ధనవంతులును బీదలును వారియెడల నెల్లప్పుడును కృతజ్ఞతగలవారై యున్నారు. ప్రకృతకాలమున వివిధవైద్యకసాహాయ్యమున కనుకూలమగు వస్తుసంచయముతో సమర్పబడియున్న స్వీయఆతురాలయముల (ప్రయవేటుఆనుపత్రులు)ను వారిరువురును నునిచియున్నారు. హిందూ శస్త్రచికిత్సకు లిదివరకుచేసిన కార్యములకును, ఇక ముందు చేయనున్న పనులకును, బ్రతికియున్నవారిలో వీరిరువురును మార్గదర్శకులుగనున్నారు. గ్రాంటుకాలేజీలో (1876-1879)

నామొద్ది విద్యాసంఘమునందుండి ఇప్పుడు నాచే నెక్కువను సొగళ్ల గాంచు నాన్నేహితులును, ప్రకృతిజ్ఞాత్రు (Natural science) భాగములయందు నన్నిటియందును కృషిచేయువారును సగు డాక్టర్ నానటి నాంజి యభి సర్వేయక, డాక్టర్ రాఘవేంద్ర రావు అనువారు, బ్యాక్టీరియాలజీ (చిన్న పురుగులను గురించిన శాస్త్రము) యందును నూతనమగు పరిశోధనలను చేయుచుండుటచేత ప్రఖ్యాతిని నడపియున్నారు ఇప్పుడు నేనుపన్యసించు కాలము మిక్కిలికొంచెముగనున్నది; నచింప నింతకన్న నెక్కువగ నవకాశమున్నచో మనుజుకోటిమొక్క బాధలను తొలగించునిమిత్తము వారు తమంతట తాముపైనవేసుకొనిచేసిన మహాకార్యముల నొప్పుకొనితాను, ఈమహాజన సభవారికందరికి తెలియులాగునను, మీరు విన్నయముపడులాగునను, చెప్పి యేయుండును. నే నిదివరకు చెప్పినవారికన్న తక్కువకానివారును, కడపటచెప్పటకు మిగిలినవారును, శారవనీయులునునగు డాక్టర్ భ్యాస్నోద ఆత్మారాం తుర్కాడ్ అనునా ప్రియ న్నేహితుని నామమును ఉదాహరించవలసియున్నది వారు, పారెల్ బ్యాక్టీరియ లాజికల్ లెబొరేటరీయందు తమ యుద్యోగమునకు సంబంధించినపనులను, గ్రాంటు మెడికల్ కాలేజీలో బయాలజీ ప్రొఫెసరుగనుండి చేయుపనులను నిర్వహించుచు, మనుజ శరీరములయందు నారికురుపు (Guinea worm) అను పురుగు కనుపడుటకుపూర్వము అదిక్రమముగ ప్రబలుస్థితి(Incuba-

bating stage) ని గురించిచేయు పరిశోధనలయందు వారుత్సాహముతో పనిచేయుచున్నాడు. నారికురుపుయందలి పుగుగుయొక్క జీవితము (Life history) నుగురించి నెమ్మదిగ బాగుగ నాలోచించి పలువిషయములను చేర్చివ్రాయు సామర్థ్యము వారికి సహజముగనున్నది. అట్టిదిపోట్ల ఎపుడు బయలు వెడలునాయని నేను ఆశోకో కాచుకొనియున్నాను నారికురుపు మనుజులకిరమున త్రాగెడి నీటిమూలముగ ప్రవేశించునా? లేక, కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందట డాక్టర్ మోర్ హెడ్ గారు చెప్పినటుల అన్నకోశముగుండ ప్రవేశించునా? లేక, 1911-వ సం॥రమున నేనూహించినటుల చర్మముగుండా ప్రవేశించునా? ఇయ్యది యిప్పటివరకు తెలియని రహస్యముగనున్నది.

ఎలుకలయందు చొచ్చి, ప్లేగు (మహమ్మారి లేక, బాబ్బలరోగము) ను కలిగించు బాంబాయి త్రుళ్లిపురుగు (Bombay flea) ను దుర్భుణయంత్రము (మైక్రోసుకోపు) ద్వారా పరీక్షించి కనుగొను నేర్పరితనమును, ఇపుడు బెంగుళూరులో (మైసూరుస్టేటు) సివిల్ సర్జనుగానున్న నాన్నీ హితుడగు డాక్టర్ వి. యల్. మ్యాంకర్ అనునతడు ఇదివరకే కనుపరచి యున్నారు.

1915-వ సం॥ 7 వ డిశంబరున బాంబై శాసననిర్మాణసభయందు హానరబిల్ లెఫ్ నెంటు కర్నల్ జాక్ సోగారు చేసిన యుపన్యాసమును, నేనిపుడు నూచించవలసియున్నది.

సారవంతమును కాక శరీరమందలి రక్తమును గాక యుండు ప్రసవదార్ధమును గూర్చి పురాతనంబగు నాయు శ్వేద వైద్యపద్ధతి చెప్పవిషయమును కర్నల్ బాక్ నక గారు నిరాకరించుచున్నారు. బ్రిటిషు వైద్యముయొక్క ఇప్పటి కాలపు పశ్చిమదేశపద్ధతికి సంబంధించిన జంతు దేహశాస్త్రము (Human physiology) ఈ నావిషయము సంబంధించి యున్నది. ఒక్కపేరునం దేమున్నది! గులాబి పువ్వును, థార్నీనూక, అని పిలువుము. అవునుగూడ, నది గులాబి పువ్వుగ నేయుండి మార్పు జెందక సోగ్డెనపరిమళము నిచ్చును. ఇంగ్లండులోని హెలియోట్రోప్ (Heliotrope) అనుదానిని గుమ్మడికాయయని చెప్పుము. అది, ఇంగ్లండుదేశపు ఫోటలలో పెరిగి మధురముగ నుండు హెలియోట్రోప్ గ నే యుండును.

వాయువు (Vayu) అనునది, సెకనరి, మోటార్ నరములను కలుపుకొని లోనికి, బయటికి వచ్చెడి నరముల కుటుంబమునకే యర్థమగును. అది యింద్రియజ్ఞానమును (Sensation) స్నాయువుల చలనమును (Motion of the muscular System) కలిగించుచున్నది. అది శరీరమునందలి చిన్న బీలముల కదలికను కనుపరచు నరముల శక్తియనియు, మరియు కదలిక యుండుండు ఏదైనను సోయనియు, గ్రహింపవలెను. ఈ విషయమున వాయువు అనునది, నిలిచియుండు గాలి (Stagnant air) గాక కదలికయందలి గాలి (Air in motion) యని యర్థము.

అదేవిధమున, 'సూర్యనివేడిమి' (Solar heat) అను పదములయొక్క అర్థమునుగూడ కర్నల్ బాక్సగారు పేరు విధమున చెప్పియున్నారు. సూర్యనివేడిమి అనునది, బంతుదేహ ధర్మశాస్త్రము (Human Physiology) నందు మనముచెప్ప 'జంతువులవేడిమి' (Animal heat) తప్ప వేరొండుకాదు. ఉష్ణ సామాన్యమునకు సూర్యుడు ఉత్పత్తిస్థానముగ నుండుటచేత, మన యందలివేడిమి సూర్యనివేడిమిలో సంబంధపడియున్నది. అన్ని జంతువులు రసవాదశాస్త్రసంబంధమైన మార్పున (Chemical action) కు లోనయ్యుండుటచేత, వానిని ఆవరించియున్న నీరు, మొత్తముమీద గాలికన్న నెక్కువ వేడిమిని కలిగియున్నవి. మనుష్యుడు వేడిరక్తము (Warm-blooded) ను కలిగియున్న ప్రాణిగనున్నాడు. ఇతర సస్తజబాతిజంతువులు (Mammals)ను, పక్షులును, అదేవిధమగు రక్తమును కలిగియున్నవి. అట్లుండగా నవి చల్లని రక్తముగల (Cold-blooded) జంతువులగు చేపలు, ప్రాకెడు ప్రాణులు (Reptiles) మున్నగు వానికన్న సాధికమగునుష్ణమును కనుపరచుచున్నవి. మనుష్యుడు ఉష్ణదేశమందుగాని, శీతలప్రదేశమందుగాని, ఎండకాలమందుగాని, చల్లనిదినములలోగాని, ఒకేరీతిగనున్న వేడిమిని కలిగియుండును. ఇక చల్లనిరక్తముగల ప్రాణులు అనగ కప్పలు, చేపలు, మున్నగునవి తమచుట్టు ఆవరించియుండు వేడి, లేక చల్లనివస్తువుల స్థితి ననుసరించి తామును వేడిగగాని, చల్లగగాని నుండును.

మనుజుల శరీరమునందు, రసవాద శాస్త్రసంబంధముగనుపని (Chemical action) జరుగుచుండుటచే, వేడిమి కలుగుచున్నది.

మెటబోలిజమ్ (Metabolism) అనునది రసవాద శాస్త్ర సంబంధముగనుపనిగనున్నది అది ఉష్ణమును కలిగించుచున్నది. కుస్తీ మున్నగు పనులు చేయుటవలన ఒకానొకప్పుడు సంభవించే చెడి దెబ్బల (Concussions) వలనను, అవయవముల రాపిడి (Frictions) వలనను, జంతువులయందు కొంచెముగా వేడిమి కలుగుచున్నది. మనము తీసికొనెడి ఆహారమునుండియే, శరీరమున కలుగు రసవాద శాస్త్ర సంబంధముగను పనులన్నియు మొదట నుత్పన్నములగుచున్నవి. ఎక్కువ ఆహారమును తినిన మొదల నధికముగ నట్టివని కలుగును. అట్టి ఎక్కువపని యున్నచో, ఎక్కువ వేడిమి కలుగును. అటులనే తక్కువపని కలుగునెడల, తక్కువ వేడిమి యుండును. ఇప్పటి పశ్చిమ దేశపు శాస్త్రజ్ఞులు ఒప్పుకొనిన యీ జంతు దేహాధర్మ సంబంధమై వట్టియు, సర్వత్ర తలచునట్టియు, సత్యమును కర్నల్ జాకానగారు ఎరుగరా? అయిన, సూర్యుని వేడిమి (Solar heat) అన నెట్టిదో తనకు తెలియదని వాకేల చెప్పుచున్నారు? చంద్రుని వేడిమి (Lunar heat) యనుపేరుచే బరగు నింకొక రీతియగు వేడిమియున్నదా? పైత్య రసము (Bile) వలన మనుజుల శరీరమునందు ఏ, మెటబోలిక్ (Metabolic) పనులు జరుగుచున్నవో వానికి తెలియదా? మనుజుల శరీరమునందు యకృతు (Liver) వలన ముఖ్యముగ

కలుగజేయబడు వస్తువే పైత్యరసము. క్రొవ్వుసదార్థములును నూనెవస్తువులును ఆహారపదార్థములతో కలిసి జీర్ణాశయము (Stomach) లోనికి పోవుచున్నవి. అవి యచట జీర్ణింపబడక గ్రహణ్యాశయమందు (Duodenum) ప్రవేశించి యచట పైత్యరసము, మధురరసము (Pancreatic juice) యొక్క సమ్మేళనముజేత పాలవంటిపదార్థముగా చేయబడుచున్నవి. మరియు నది నూక్ష్మాంత్రము (Small intestines) నందు జొచ్చి ధాతుప్రవాహినుల (Lacteal glands) చేతను, శోషరసగ్రంథుల (lymphatic glands) చేతను, పీల్చుబడి, పిదప శోషవాహికల (lymphatics) యందు జొరబడుచున్నది. కట్టకడపట నది, రసక్షీరవాహిని (Thoracic duct) ద్వారా యెగుమనైపు సబ్ క్లేవియన్ సిరల (Subclavian vein) యందు ప్రవేశించుచున్నది.

చిన్నపురుగులులోనగు సమస్తప్రాణులు, తాము తినెడి యాహారపదార్థములవలన చేకొనెడి వస్తువులను తమయందలి టిష్యూల (tissues) యందు చొప్పించి వానిని తమశరీరమందలి ముఖ్యములైన వస్తువులుగా చేయు కార్యములకే మెటబోలిజమ్ అనుపదము వర్తించునని నేను తలచుచున్నాను. ఈవిధాన (process) భాగమునకు, అస్సిమిలేషన్ (Assimilation) అని పేరు. ఇంతియకాక, ప్రాణేంద్రియములు, తాముచేయు కార్య నిర్వహణముచే శక్తి (energy) ని నిలువజేయుచున్నవి. అట్టి

నిలువుటయందనుండు శక్తి బహిర్గతము కావచ్చును అటుల బయలుపడినశక్తి, పెద్దజంతువులయందు స్నాయువులు (Muscles) చేయపనులుగా గాని వేడిమిగా గాని ప్రత్యక్షముగ కనుపడుచున్నది. ఈవేడిమినే, కర్నల్ బాక్సల్ గారు వెలిసికొన లేకున్నారు.

మెటబోలిజమ్ అనునది ఇరు షేరంగులు. ఒకటి, సింథటిక్ (Synthetic), లేక, కన్స్ట్రక్టివ్ (Constructive) గనుండి, అనబోలిక్ (Anabolic) అని పిలువబడుచున్నది. రెండవది నశింపబడునది (Destructive) గను లేక, విభజింపబడునది (Analytic) గనునుండి, కటాబోలిక్ (Katabolic) అను పేరుచే, పిలువబడుచున్నది.

మనుజుశరీరము ఎల్లప్పుడు నశించిపోవుచున్నది. ఊపిరి తిత్తుల (Lungs) ద్వారా, కార్బన్ డైఆక్సైడ్ నున్నూ నీటి ఆవిరినిన్ని ; పక్కెరగుండెల (Kidneys) ద్వారా, నీటిని, మూత్రమును, యూరిక్ ఆసిడ్, ఉప్పులనున్నూ; చర్మముగుండా, చెమట నీటినిన్ని, కొద్దిగా కార్బన్ డైఆక్సైడ్, క్రొవ్వుపదార్థమునున్నూ; పీగులు (Bowels) గుండా, నీటినిన్ని, ద్రావకములయందు కరుగని క్షారములనున్నూ, భోజనపదార్థముల పిప్పినిన్ని (కిట్టము), అది ప్రతిదినము బహిర్గతము చేయుచున్నది. కొంచెముగా ఎపిథేలియమ్ (Epithelium) మ్యూకస్ (Mucus) యున్నూ, కొన్ని సందర్భములయందు క్షీర రసగ్రంథులు (Mammary glands), టెస్ టెస్ (Testes), బయటికి విడుచు

పదార్థములున్నూ, శరీరముయొక్క పైభాగమునుండి బయలు వెడలుచున్నవి మరియు, మనుజుశరీరము, ఊపిరితిత్తులద్వారా ప్రాణవాయువు (Oxygen)ను; జీర్ణకోశావయవముల (Digestivetract) ద్వారా, జలము, ఊరములు, ప్రోటీయిడ్స్ (Proteids), కార్బోహైడ్రేట్స్, క్రొవ్వులు, వృక్షదూల సంబంధమగు నూనె, మొదలగు నాహారమును; తీసికొనుచున్నది. మనుజుశరీరమందలి యిగొప్పరాకపోకలే, మెటబాలిజమ్ అనబడుచున్నవి.

ఇంకొకతూరి పైత్యరసము (Bile) ను గురించి విచారించితిము. నేనిదివరకు నుడివినటుల, అది యకృత్తు (Liver) కలిగించు పదార్థమైయున్నది. యకృత్తు చేయుకార్యములను కనుగొనుటయనగా, మనుజుశరీరము ఎట్లున్నదియు ఎట్లు కాలము గడుపుచున్నదియు తెలిసికొనుటయే. అది వాస్కులర్ (Vascular) డిజెస్టివ్ (Digestive) అవయవములలో నటుల సాశ్చర్యముగ సంబంధపడియున్నదో ఆవిషయమును జ్ఞప్తియుండుకొనవలెను. అందువలన గాస్ట్రిక్ (Gastric) ఇంటెస్టినల్ (Intestinal) జీర్ణమువలన కలుగు పెక్కుపదార్థములు రక్తమును చేరుటకు ముందు వానిని దాటిపోవలసియున్నవి. డాక్టర్ విల్లియమ్ స్ట్రోలింగ్ (1891) అను నతడు భౌషాంతరీకరించిన డాక్టర్ యల్. లాఫ్డొయస్ యొక్క మౌనవశరీరధర్మశాస్త్రము (Physiology) నందు ఇటుల చెప్పెను.

బడియున్నది. "యకృత్తు" (Liver) ను గురించి మనము ఇంకను నేర్చుకొనవలసినది యధికముగనున్నది. అదియనేకములగుపనులను చేయుచున్నది. కొన్ని స్పష్టముగ తెలియుచున్నవి. మరికొన్ని గూఢముగనున్నవి " యకృత్తు ముఖ్యముగ చేయుపని పిత్తరసమును వెడలనిచ్చుటయేయని యిదివరకే చెప్పియుంటిని. ఈ విషయము ఆయుర్వేదవైద్యులకు తెలిసినదేయని కర్నల్ జాకాన్ గారు ఒప్పుకొనకపోరు. నిశ్చయముగ నది చేయు ఇంకొక పని యేమన—యకృత్తులోని గోళములను (Cells), గ్లైకోజెన్ (Glycogen) అను పదార్థమును చేయుచున్నవి. ఆవస్తువు హెపటిక్ వెయిన్స్ (Hepatic veins) మార్గమున యకృత్తు నుండి బయటికివచ్చి, డక్ట్స్ (Ducts) యందు ప్రవేశించక రూపమునందు కొంచెము మార్పుజెంది, రక్తప్రవాహమున జొచ్చుచున్నది. యకృత్తు అనేక కార్యముల నొనర్చుటయందు నిధిగానున్నది. అందు, పిత్తరసము ముఖ్యముగ కార్యమొనర్చుచున్నది. పశ్చిమదేశవైద్యశాస్త్రముయొక్క ప్రకాశమైన జ్ఞానమునందు కర్నల్ జాకాన్ గారు ఈవిషయమై దీర్ఘాలోచనను చేయ నిండు. ఇంతవరకు పిత్తరసమును గురించి చెప్పితిని. ఇక "వాతము" అనుపదముయొక్క అర్థమునకు మరలుదము. అదిగాలియను నర్థమిచ్చుపదవాచ్యముకాదు. మరియునది, అజీర్ణపదార్థములవలన వృట్టు చెడువాయువులు ఆంధ్రముల (పేగుల) యందు చేరియుండుటచేత సంభవించు కడుపు

బృరము కాదు. ఈవిషయము బాక్టీరియాలజీకల్ ఫెర్మెంటేషన్లు (Bacteriological fermentations) వలన కనిపెట్టబడెనని మధురాపట్టణమున 1913-న సం॥ డిశంబరుమాసమున జరిగిన అయిదవ అఖిలభారతాయుర్వేదవైద్యమహాసమ్మేళనమున నాయుధ్యక్ష కాభిభాషణమున చెప్పియుంటిని. వాతము అనునది నరములశక్తియే. మరియునది యొకచోటనుండి మరియొకచోటికి ఇంద్రియజ్ఞానమును మార్చునదియనిగాని, చలనము, బేక, చైతన్యమును కలిగియుండునదియనిగాని గ్రహించవలెను.

కర్నల్ జాక్సన్ గారు “వాయువు” లేక “గాలి” అనునది పశ్చిమవైద్యశాస్త్రమందలి సెరెబ్రోస్పైనల్ సిస్టమునకు, సింఫ్టిటిక్ నరములకు సమాసముగనున్నదని చెప్పినటుల, నేనుచదివీ యుంటిని. అట్లయినచో వాయువు పక్కాశయము కటి, గుదము, మొదలగు (పెల్విస్ Pelvis) రెక్టమ్ (Rectum) ప్రదేశముల నున్నటుల సుశ్రుతుడేల చెప్పుచున్నాడు? కర్నల్ జాక్సన్ గారి ప్రశ్నమును మిక్కిలి యుత్సాహముతో నడుగుచున్నను, ఇంద్రియజ్ఞానమును బొందకున్నాడు. ఏలయన మనుజుని శరీరమందు స్ప్లాంచ్ నిక్ (Splanchnic) నాడులుండు స్థానమును, సింఫ్టిటిక్ నాడుల కుటుంబముయొక్క సేక్రల్ (Sacral), లుంబార్ (Lumbar) ప్లెక్యుసెస్ (Plexuses) యొక్క స్థానమును చదివి కనుగొనుమని ఆయనను నేను ప్రశ్నించెదను. తురియు మనుజు శరీరమునకు సంబంధించిన శారీరవిభాగ శాస్త్రము

(Anatomy) ను, మానవ జీవహాధర్మశాస్త్రము (Physiology) ను, ఎక్కువ శ్రద్ధతో చదువునిమిత్తము ఇప్పుడు వారిని పాఠశాలకుబామ్మని చెప్పటకును కాలాతీతమై యున్నది.

“సుశ్రుతమున వ్రాయబడినటుల ఏదోయొక నందిగ్ధమైన ట్టియు గూఢమైనట్టియు ద్రవ్యము జీర్ణాశయమునకు (Stomach) ను, ఆంత్రిములకును నడుమ నూగులాడుచున్నది” అని కర్నల్ జాకానా గారు చెప్పినపుడు, వారి యభిప్రాయమేమో నాకు స్పష్టముగ తెలియకున్నది. గూఢమైనవస్తువు అనగ పిత్తరసమునియా, లేక సూర్యునివేడిమి యనియా, వారి యభిప్రాయము. వారిదివరకుచదివిన శారీర శాస్త్రమందలిసంగతులను మరలజ్ఞప్తి యుంచుకొనవలెనని కోరుచున్నాను. మరియు జీర్ణాశయమునకును ఆంత్రిములకును నడుమ పిత్తాశయము (Gall-bladder) అను సొకవస్తువున్నదనియు పురీషనాళము (Rectum) గుండ నెక్కింపబడు ఆహారపదార్థములెట్లు జీర్ణింపబడుననియు వారికి దెలియజేయవలసియున్నది.

కర్నల్ జాకానా గారు యోచించిన క్లేష్మము (Phlegm) ను గురించి విచారించు. “శరీరాంతర్భాగమునందుగల గోళముల తొవులము (Intercellular Spaces) ఆక్రమించియుండి పానిని చల్లగానుంచునట్టి శోషరసము (Lymph) యొక్క భాగమే క్లేష్మమని చెప్పబడుచున్నది” అని కర్నల్ జాకానా గారు చెప్పుచున్నారు. పశ్చిమదేశ వైద్యగ్రంథములలో చెప్పబడిన

శోషరసము (Lymph) యొక్క నిశ్చయమైన స్థానమునుగూర్చి కొంతవరకు చెప్పుటయే ఇటులచెప్పుట అయ్యున్నది. మానవ శరీరమును ఏర్పరచు అల్లికలు (Tissues), (1) ఎపిథీలియల్, (Epithelial) లేక, పైభాగమున (surface) నుండునవి (2) కలుపునవి (connective) లేక, అస్థిపంజరముతో (Skeletal) సంబంధించియుండునవి (3) నాడులతో (nervous), లేక, ఇంద్రియములతో (sensory) సంబంధించునవి (4) కండరములతోను (Muscular), లేక, సంకుచిత కండరములతోను (contractile) సంబంధించినవి. (5) రక్తము (blood), శోషరసము (lymph), లేక ఆహారముతో (nutritive) సంబంధమైనవి యనియు అలెగ్జాండర్ మెకాలిస్ టర్ యొక్క శారీర శాస్త్రమున, అయిదువిధములుగ నున్నవని వ్రాయబడియున్నవి.

ఏ శారీరవిభాగశాస్త్రము (Anatomy) ను గాని మానవదేహధర్మశాస్త్రము (Physiology) ను గాని చూచినను, రక్తము గోళములు ప్లాస్మా అను రెండువిధములైన వస్తువుల చేరికగనున్నట్టు తెలియుచున్నది. అందు మొదటిభాగము (1) గోళ (Cellular) ములతో సంబంధపడిన వస్తువులు గలిగియున్నది. మరియునందే తెల్లకణములు (White Corpuscles), లేక, ల్యూకోసైట్సు (Leucocytes) ; మరియు, ఎర్రని (Red) రక్తకణములును జేరియున్నవి. రెండవదియగు ప్లాస్మా (Plasma) (2) అంటుకొనునదిగను, స్పష్టముగ కనబడునదిగను,

రంగును కలిగియుండనిదిగను, వెలుతురును నొరనియ్యదిగను (Opaque), ఊరరసమునంటి (ఆల్కలైన్) ద్రవపదార్థముగను నున్నది. శోషరసముకూడ (Lymph), ఊరద్రవము (ఆల్కలైన్) గను, రంగులేనిదిగను, శ్వేతధాతువుగ (Albuminous) నున్న స్పష్టమగు ద్రవపదార్థముగ నున్నది. అందు, రంగులేని కణముల (Blood corpuscles) తో తుల్యముగనున్న శోషరస కణములుకలవు. అట్టిద్రవపదార్థమే శోషరసముయొక్క ప్లాస్టా యని పిలువబడుచున్నది. మరియునా శోషరసము (Lymph) తక్కువ సంఖ్యగల శ్వేతధాతు (Albuminous) పదార్థము లను కలిగియుండుటలో రక్తముయొక్క ప్లాస్టావలెకాక వేరు విధముగనున్నది. అన్నరసమను “రసధాతువు” (Chyle) శోష రసము (Lymph) గానున్నది. అందు విశేషమగు క్రొవ్వుసం బంధమగు చిన్నయణువు (Fatty granules) లున్నవి. ప్రతి అణువుచుట్టును శ్వేతధాతుయొక్క యావరణముకలిగియున్నది. క్రొవ్వుగల పదార్థములు జీర్ణమగునపుడు, అన్నరసము, అంత్ర నాళములయొక్క క్షీరవాహికల (Lacteals) యందు నిలచి యుండును. కర్నల్ జాకృత్ గారు నుడివిన యీక్రిందివిషయము యొక్క యర్థమేమో నాకు తెలియకున్నది. “సుశ్రుతమునందు, శ్లేష్మము (Phlegm) ఆమాశయముయొక్క లోనిభాగమున మ రుగుపరచబడియున్నట్టులువ్రాయబడియున్నది. చరకమునందు, శ్వాసాశయములు (ఫొరాక్స్) తల, గొంతు, కీళ్లు, మున్నగు మరి

యెచ్చోట జీర్ణము కాని భోజనపదార్థములుండునో అచ్చటను శ్లేష్మముండునని చెప్పియున్నది. ఆమాశయము, ఉరోభాగము (ఫోరాక్స్) తల, గొంతు, మరియు మనుజు శరీరముయొక్క ఏ భాగమునందైనను శోషరసగ్రంథులున్నవని కర్నల్ జాక్సన్ గారికి తెలియదా? సైనావియల్ మెంబ్రేను (Synovial membrane) వలన స్వీకరింపబడిన (Secreted) జిగుగునుండు సైనావియల్ ద్రవపదార్థము (Synovial fluid) చే, సైనావియల్ జాయంట్లు విశేషముగను సులభముగను జారునట్లు చేయబడుచున్నవి. ఆ ద్రవపదార్థమునకు సైనోవియా (Synovia) యనిపేరు. * అది రంగులేనిదిగను, ఘోరమువంటిదిగను ఉండి, చెమటరూపకముగ బయటికి వెడలుదానివలె నున్నది. మరియునిందు మ్యూసిన్ (Mucin), అల్బూమిన్ (Albumin), క్రొవ్వు, ఎక్కువగ చేరి యున్నవి.

కర్నల్ జాక్సన్ గారు ఆయుర్వేదశస్త్రచికిత్సను గురించి అయిదు చిన్న వాక్యములలోనే వ్రాసియున్నారు. ఆయుర్వేదమునందు శస్త్రచికిత్సావిధానము (ప్రాక్టికల్ సర్జరీ Practical surgery) శారీరశాస్త్రము (Anatomy) ను, లేవను నూహ తప్ప మరి యెక్కువసంగతి వారికి తెలియకయున్నయది. కొంచెముకాలము క్రిందటనే (1913) ప్రచురింపబడిన,

* “కంఠిశస్త్రావళి శ్లేష్మకస్యంఠిచిక్షితే” కిల్లయందుగల శ్లేష్మము “శ్లేష్మకలసమని” వరు సాగ్యుల సూత్ర. అ. 12.

కవిరాజ గణనాథ సేనుగారిచే సంస్కృతమున విరచితమగు “క్షత్యశారీరము” అను పేరుచేబరగు మొదటి సంపుటమును కర్నల్ బాక్ నాథగారు చూచినట్లు కనుపడుటలేదు. ఆ గ్రంథముయొక్క పీఠికయందు గణనాథ సేనుగారు “పూర్వ కాలమునందు హిందూ దేశమున వైద్యమును శస్త్రచికిత్సను నేర్చుకొనునపుడు, శారీరవిభాగ శాస్త్రమును (Anatomy) మొట్టమొదట నేర్చుకొనెడి భాగముగ నుండెను” అని వ్రాసియున్నారు. అందుకు సందేహమేలేదు. లేపరాటమి (పొత్తి కడుపును చీల్చుట), కాలుచేతులను నరకుట (Amputation of limbs), ఎమ్బ్ర్యోటమి (Embryotomy), పరిస్రావ్యధర బద్దగుదోదరములయందు యాంత్రముల (Intestines) శస్త్రచికిత్స నొనర్చుట, లిథోటమి (Lithotomy), ఇంక నితరములగు గొప్పశస్త్రచికిత్సలును, సామాన్యములగు శస్త్రచికిత్సలను ఎక్కువవిరళముగ పురాతన వైద్యగ్రంథములగు సుశ్రుతమునందును, బాహుటమునందును, వర్ణింపబడియున్నవనిగూడ వారు వ్రాసియున్నారు. అప్పటి కాలమునందు వ్రాయబడిన యీవిషయములు సామాన్య జ్ఞానమునుమాత్రమే తెలియజేయుటలేదు. రక్తము ప్రవించుచున్నదను విషయము చరకమునందును, వాగ్భటమునందును, స్పష్టముగ నూచిత్తవబడియున్నది. ప్లీహము (Spleen) నుండి వచ్చెడి రంగుతోగూడిన ద్రవ మగువస్తువు సుశ్రుతమున ప్రత్యేకముగ మదాహార్షింప

బడెను. రమారమి 1000 A. D. అవును వ్రాయబడియుండిన “శారీరపద్ధిని” యను పేరుచే నెప్పుడు శారీరవిభాగశాస్త్రము (Anatomy) అను గ్రంథము, డాక్టర్ పి. కార్డియర్ అను వారిచే వ్రచురింపబడెను. దానిని “మెడికల్ ఆఫ్ ఏజ్ పంట్ ఇండియా” యను తన గొప్పపుస్తకమున డాక్టర్ హారనల్ గారు, ఎక్కువగ నుదాహరించియున్నారు. శారీరశాస్త్రము, శారీరవైద్యక, అను శారీరశాస్త్రమును దెలుపు గ్రంథములను, ఆఫ్రేఛిట్ (Aufrecht's) గారి క్యాటలాగునందు వ్రచురింప బడియున్న వి గ్రిప్పిట్ గారి బహుమానమును గ్రహించి డాక్టర్ గిరింద్రనాథ్ గారి శారీరశాస్త్రము (2 రెండు సంపుటములు) పైవిషయములను విపులముగ తెలుపుటలో నాదిగ్రంథముగ మిగుల ప్రసిద్ధిగాంచి యున్నది.

డాక్టర్ జాన్ సో గారు, ఆ యుక్వేదీయ “అగదతంత్రము” (Toxicology) ను గురించియు, “వ్యసహాయ యుక్వేదము” (మెడికల్ జూరిస్ ప్రూడెన్సు) ను గురించియు, ఇప్పటి కాల మందలి జ్ఞానము వారికి లేకుండుటచేత గాబోలు చాలతక్కువ యభిప్రాయమును కలిగియున్నారు. “క్రీ. పూ. 4-గవ శతాబ్దమున హిందూదేశమున రాజ్యమేలిన చంద్రగుప్తుని మంత్రి పుంగవుడగు చాణక్యునిచే వ్రాయబడిన “కౌటిల్యుని అర్థ శాస్త్రము”ను పేరుచేబరగు గ్రంథము ఈనడమనే కనిపెట్టబడి, 1913-వ సం॥రమున వ్రచురింపబడెను. అందు అనుమానకర

మగు మృత్యువునందు, శరీరమును ఛేదించుటకు తెలియదగు నంశములును, వ్యవహారాయుర్వేదము (మెడికల్ జూరిస్ ప్రూజెన్సు) యొక్క యంశములును ఆగ్రంథమునందుగూడ కనబడుచున్నవి" అని గణనాథసేనుగారు వ్రాయుచున్నారు. ఆయుర్వేదీయగుణపాఠము (ఫార్మకోపియా) నుగురించి చెప్పుటలో నాయుర్వేదవైద్యులు మూలికాదులకొరకు చాలదూరపు అడవులను సేదకవలసి యున్నదనియు, వానిసంఖ్య యెక్కువగు నున్నదనియు, కర్నల్ జాకనగారు అభిప్రాయపడియున్నారు. బ్రోజ్ అండ్ వెల్కమ్, పార్కు డివిన్ అండు కంపెనీలను గురించి వీరేమిచెప్పుదురో తెలియదాయె. "ఆయుర్వేదీయగుణపాఠముల (ఫార్మకోపియా) యందు క్రొత్వ, ఎముకలు, మజ్జ (మూలగ), రక్తము, మాంసము, మూత్రము, చర్మము, కండరములు, కొమ్ములు, హూఫ్స్, పెండ్రుకలు, బ్రిస్టల్స్ - వీనినిగురించి వ్రాయబడియున్నది" అని కర్నల్ జాకనగారు హేళనముగ చెప్పుచున్నారు. బ్రిటిష్ ఫార్మకోపియా యందు పైనుదహరింపబడినవి యుండుటయేగాక, కస్టోర్కమ్, ఫాక్రియాస్, థైరాడ్ గ్లాండ్స్, లివర్ అనునవిగూడ నుదాహరింపబడియున్నవి. గాన ఫార్మసీని గురించి యెక్కువగ చెప్పవలసినదిలేదు. మరియు వీరిగుణపాఠములలోని కొన్ని షరతులయందును, ఇంగ్లీషుమందులగు క్వయినా (చింకోనా,) ఏలకులదృతు (కార్లమమ్ కాంపొజిషన్,) లయందును కొఱ్ఱనియల్

అనునది ఒక భాగముగనున్నది. అయ్యది కుక్క-దగ్గు (హూఫింగ్ కాఫ్) నందు వాడబడుచుండెను. వైరల్, పానో పెప్టోన్, లెయ్బిగ్ ఎక్స్ట్రాక్ట్ ఆఫ్ మియాట్, వాలెంటైన్ అనునవియు, లేగదూడల కాళ్లనుండి సిద్ధము జేయునట్టివస్తువు, (కాఫ్ నో ఫూట్ జెల్లి.) మూలికలకు జేరినది కాదని దెలియదా?

కర్నల్ బాక్ నా గారు, ఆయుర్వేదీయ స్వస్థవృత్తములు (హైజీ) ను ఆరోగ్యవిధానములును (శానిటేషన్,) తప్పుగా నున్నవని చెప్పుచున్నారు. అయ్యవి క్రొత్త శాస్త్రములనియు, ఇంకను అభివృద్ధిని చెందుచున్నవనియు మనము జ్ఞప్తియందుంచుకొని వెనుకటి కాలమందలి తప్పిదములను పోగొట్టుకొనుచు కాలమును గడుపుచున్నాము. ఇప్పటివారలు ఒక దినమున ఒకవిషయము సరిగనున్నదనియును ఆవిషయమును మఱుదినముననే, చెడ్డదనియు నిరూపించుచున్నారు. ఇంగ్లండులో సహితము బీదజనుల గృహములను చక్కబరచునట్టి ముఖ్య విషయములు కొద్దికాలము క్రిందటనే బయలువెడలెను. ప్లారెన్నునైటింగేల్ అను సత్పురుషురాలు ప్రసిద్ధముగ నందరికి దెలియుటకుపూర్వము, క్రిమియన్ యుద్ధమున పెక్కు సంఖ్యగల శిషాయిలు మృతి నొందిరి. ఆమె యుద్ధభూమికిగాని, రక్తముచే నావరింపబడిన వధిగల ప్రదేశమునకుగానిరాక, స్కుటారి (Scutari) యందున్న పరిశుద్ధమైన శిషాయిల ఆసుపత్రికి వచ్చియుండెను. ఆ సుగుణవంతురాలగు స్త్రీరత్నము, దినము

నకు 22 గంటల కాలము ఆసుపత్రియందు పనిచేయుచు, దెబ్బలు తగిలి బాధపడువా దుండుతావున తిరుగుచు నుపచరించుచుం డెను. చేతదీపమునుబూసి, పరిలోకమునుండి యే తెంచిన దేవత వలె కనబడుచు, ఆసుపత్రియందు మైళ్లకొలది తిరుగులాడుచు; జనుల ప్రాణములను కాపాడుచుండును. ఇట్టి నుగుణరాశియగు నామెకు, సర్వజయము కలుగుగాకయని ప్రార్థించెదను. ఆమె యట్లొనర్చనియెడల, అనారోగ్యముచే నందరును మృతినొంది యేయుందురుగదా? ఇట్టిపశ్చినుదేశపు ఆరోగ్యపద్ధతి (Sanitation) ని గురించి కర్నల్ జాక్సన్ గారు అధికమగు క్రౌర్యాధిక తతోడను పక్షిపాతముతోడను చెప్పటచూడ వినోదముగ నున్నయది.

బ్రిటిష్ సాన్సిటోరియా యందు (1898) ఎట్టి రంగును కలిగియుండనట్టియు, ఆవిరిరూపకముగ పోవునట్టియు, వమన మును కలిగించెడి దుర్వాసనగలదియునగు “ పిరిడిమ్ ” అను ద్రవపదార్థమును వమనము చూచుచున్నాము. దానిని కార్డి యాస్ డిస్ ప్నోయా (Cardiac dyspnoea), అను వ్యాధి యందును లేక, ఊబ్బసము (Asthma) నందును పీల్చిన యెడల నెమ్మదికలుగుచున్నది. అది, ఎముకలను పొడిచేసిన విధప యేర్పడు పదార్థములనుండి బట్టిద్వారా తీయబడిన ప్రధానవస్తువుగ నున్నది. అయినను ఏజంతువుల యెముకల యైనది తెలియలేదు. పెప్సిన్ (Pepsin) అనునది, పండులు,

గొట్టెలు, ఆవుదూడలు, ఋన్నగువాని జీర్ణాశయము (Stomach) యొక్క మాంసపు పొరలనుండి తీయబడిన ఎంజైమ్ అను పదార్థము (Enzyme) గనున్నది పసివాండ్రయొక్కయు, బలహీనులయొక్కయు, వ్యాధులయందు ఎక్కువ ప్రయోజనకరముగ పనిచేయు మధురవిపాకరసము (Pancreatic juice), ప్రత్యేకమగు నాలుగు గుణములను కలిగియున్నది. అందు (1) స్టార్చిని (Starch) మార్చుచున్నది (2) ప్రొటెయిడ్స్ (Proteids) ను మార్చుచున్నది. (3) క్రొవ్వును మృదువుగా చేయును. (4) పాలను గట్టిపరచుచున్నది. మరియు ఇక్ఠైల్ (Ichthyol) అనునది చర్మవ్యాధులయందు పైనను, లోనను, నుపయోగించుటచేతను బాగుగ గుణపరచుచున్నది. ఇయ్యది ముఖ్యముగ చేపలుమున్నగువాని యవయవములు కొంతకాలము భూమియందుండుటచే జీర్ణమయి శిలారూపమునుదాల్చుచున్నవి. భూమినుండి త్రవ్వితోతబడిన అట్టిబకవిధమగు ఖనిజ సంబంధమైన వస్తువునుండి బట్టిద్వారా తీయబడిన నూనెతో సల్ఫూరిక్ ఆసిడ్ (Sulphuric acid) ను కలపవలెను, అనంతరము నవసారమును (Ammonia) నైట్రేజిన్ అనువస్తువును. (Neutralization) జేర్చవలెను. యిట్టిసంయోజనమునుండియే ఇక్ఠైల్ అనునది యేర్పడుచున్నది. మరియు యిక్ఠియోకొల్లా (Ichthyocolla), లేక, చేపలగ్లూ (Fish-glue) వంటి పదార్థముగనున్న ఐసింగ్లాస్ (Isinglass) అనునది లండన్

ఫార్మకోపియాలయందు చాలాకాలము క్రిందటనే ప్రసిద్ధిగాం
 చెను. అది, వైద్యమునందు, ఆహారపదార్థముగ నుపయో
 గింపబడుచుండెను. ఐరోపాఖండముయొక్క యితర దేశములందు
 గుణపాఠము (ఫార్మకోపియా) లలో నిప్పటికి నది యుపయో
 గింపబడుచున్నది. అవి పలువిధములగు చేపల మూత్రపుత్తిత్తుల
 (Bladders) నుండి తీయబడిన చిన్నముక్కలై యున్నవి. బాం
 బైలో గోల్ (Ghole) అను చేపల మూత్రపుత్తిత్తులు చైనాదేశ
 మునకు ఎక్కువగా నెగుమతి యగుచున్నవి. రష్యాదేశపు ఐసిం
 గ్లాన్ అనునది అత్యుత్తమమైనదిగా నెంచబడుచున్నది. చర్మము,
 లిగమెంట్లు, ఎముకలు మొదలగువాని మీద వేడినీటిని పోసి
 పిదప దానిని గాలిచేత నెండునట్లు జేయవలెను. ఎండినవెరుక
 నేర్పడినవస్తునయే "గల్టను" అయ్యున్నది. ప్రాతవియు, చినిగి
 నవియునగు పాదరక్షలును, గుట్టిపుదుస్తుసామానులును, చర్మ
 ముతో చేయబడిన పనికిరాని యితరవస్తువులునుకూడ ఇంగ్లం
 డున జెల్లి అనుద్రాని (Jelly) గ చేయబడుచున్నవి. ఐర్లండు
 నందును, ఫ్రాన్సునందును, వానిచేత జెల్లికి సంబంధమగు వస్తు
 వులు చేయబడుచున్నవి. గొట్టెలయొక్క థైమస్ గ్లాండ్,
 థైరాడ్ గ్లాండ్ సుప్రారేనల్ (Suprarenal) గ్లాండు అనునివి
 దివ్యమైన బోషధభాగములుగా చేయబడుచున్నవి. ఇప్పటి
 వైద్యులు కాడ్ లీవర్ ఆయిల్ ను ఎక్కువ యుపయోగముగ
 వాడుచున్నారు. ఆస్ట్రేలియాయందు ఇరువది సంవత్సరముల

క్రిందట గండమాలవ్యాధి(స్కా)ఫ్యూలా, ట్యూబర్ కల్)యందు ఎక్కువ గుణమును కలుగజేసిన డూగాంగ్ ఆయిల్ (Dugong Oil) క్రొవ్వుయొక్క పైభాగమును ఉడకపెట్టుటచేత నేర్పడుచున్నది. ఆవస్తువు కాడ్ లీవర్ ఆయిల్ వలె అనన్యమును కలుగజేయదు. మనదేశమున గవర్నమెంటు మెడికల్ స్టోక్ కేపరుగా నున్న డాక్టర్ డైమోక్ అనువారు గవర్నమెంటు డిస్ పెన్ సరీలకును, ఆనుపత్రులకును, బొంబై తీరమున కనుపడు పెద్దచేపల కార్జము(యకృత్తు) Liver లనుండి తీయబడిన నూనెను అనేక సంవత్సరములవరకు పంపుచుండిరి. సేటూసియమ్ (Cetaceum) అనునది, స్పింహెల్ (Sperm whale) అను తిమింగిలము యొక్క తలనుండి తీయబడిన నూనెతో కలిసిన క్రొవ్వుపదార్థమైయున్నది. ఆ తిమింగిలము ఫసిఫిక్, ఇండియా, సముద్రములయందు నివసించుచున్నది. అదినుట్టుకు చాలాదూరము ప్రయాణము చేయుటలేదాయని కర్నల్ జాకోసకాగారిని అడుగవలసియున్నది. నేను చెప్పదలచియున్న దానినంతయును ఇచట చెప్పియుండలేదు. బాధనొందువాడు “నా బాధను నివారణచేయుటకై దేనినైన నిండు; లేక నా బాధను పోగొట్టుటకై చిన్న పురుగునైన నిండు.” అనుచున్నాడని “స్థలీపుల కన్యాయము” గ చూపుటకుమాత్రము, అవశ్యకమగు విషయమును, ఇదివరకే చెప్పితిని. ఇట్టి మనుజుల కోరికలను, మనము వినుచుండుటలేదా? వీనికి ఏభౌషధమునైనను, ఏమాత్రమైనను,

పత్రాగణి మందులను, కనిపెట్టవలదా? మనము నిర్ణయములమై యొకచోట గూరుచుండి మృతినొందబోవువానివంకదిగి “కావ లసినన్ని మందులున్నవి” అనిచెప్పవలెనా? అటుల చెప్పునుని పశ్చిమదేశ వైద్యజ్ఞానము మనకు బోధించుటలేదు. మరియు నటులనే యాయుర్వేదవైద్యశాస్త్రములుగూడ చెప్పుటలేదు.

“ముందు జరుగబోవు విషయములు ఈవిధమున నుండ వచ్చునని తెలుపుట, గోచరమగువాటిని అధికారమునకు లోబడు నటుల జేయుట, వ్యాధులను రాకుండకాపాడుట, మరియు నట్టి వ్యాధులను నివారణచేయుట—మున్నగునవి పలువిధ శాస్త్రాభి వృద్ధిలో తుల్యమగు నిష్పటి వైద్యశాస్త్రముయొక్క యుద్దేశములై యున్నవి” యని వాషింగ్టన్ లోనున్న డాక్టర్ ఫీల్డింగ్ గారిజగారు, తమగ్రంథము చివర, బలవత్తరముగ వ్రాసి యున్నారు. “మనుజుసామర్థ్యమును, మనుజుడు పొరబాటు పడతగినస్థితిని శాస్త్రము సరిగ ననుకరించునుగావ, మనము తలంపులయందే శాస్త్రమునకు పట్టాభిషేకమొనర్చి, వినయ మున దానికి కిరీట మొసంగితిమి” అని మైనోట్ (Minot) అనువారు వ్రాసిన యీ చక్కని వాక్యములోనున్న యభి ప్రాయముకంటె వేరు అభిప్రాయమును వ్యాధులను రాకుండ జేయు వైద్యశాస్త్రము చెప్పుటలేదు.

మనము దేనినిచేసినను అట్టి ప్రతికార్యమును ధరమ దయాభుడైన భగవంతుడు చేయించుచున్నాడని మనము గంభీ

రమైన వినయముతో జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను. అట్టివానిసహాయములేనిది మనము దేనియందును జయమును పొందలేము. మనము కష్టించి పనిచేయవచ్చునుగాని, ఫలితము నొనంగువాడు భగవంతుడైయున్నాడు. బాధాపీడితులగు జనులందరును, పసికూనమొదలు తెల్లని తలవెండ్రుకలను గలిగిన పండుముదుసలివరకును, అతిక్రూరాత్ముడుమొదలు పరిమతపస్వియగు సాధువువరకును, నిశ్చలంబును పరిశుద్ధంబునైన మన కరుణకును, ఎడతెగని పట్టుదలగల పోషణకును తగినవారుగ నున్నారు. గొప్పవారికిని సామాన్యులకును, భాగ్యవంతులకును బీదవారికిని భేదమున్నటుల కాయచికిత్సకుడుగాని శస్త్రచికిత్సకుడుగాని తలచరాదనియును; పల్లెటూరి నూఱుకును ఎక్కువచదువరియును జ్ఞానము గలవాడును సమానులేయని వైద్యుడు తలచవలెననియు; ఒకరియెడ నెట్టినిపుణత శ్రద్ధ వహింపనగునో, అట్టినిపుణతను శ్రద్ధను యింకొకరియెడగూడ జూపనగునని వైద్యుడు తలచవలెననియు; అట్టిదానిని చూపులాగున మనకు సాధ్యమైనంత నిపుణతను, శ్రద్ధను ఇతరులయెడ చూపుటకు మనము అర్హులమై యున్నాము. రోగము బాధయు నెచట కనుపడినను దానిని తగ్గించి తుదకు మనుజుల విచారమును పోగొట్టి అటుల మహాపాపకారము నొనర్చు వృత్తికంటెను కొలువుకంటెను మోచ్చయినది మరెద్దియునులేదు.

నాచుభిభాషణము ముగించుటకు ముందుగ నింకొక మాట చెప్పవలసియున్నది. మన హిందూవిశ్వ విద్యాలయము నభివృద్ధిలోనికి తేదలచినవారును, నిర్వహించువారును అందరునుకూడి యిప్పటికాలమున చేయబూను ప్రతికార్యమునకు నావశ్యకమగు సమత్వబుద్ధిని, అందరిని సమ్మతింపజేయగల గొప్పబుద్ధినిచేరిన దాతృత్వమును, కలిగియుండవలెనని ప్రార్థించుచున్నాను. సంఘీభావము బలముగనుక హిందూదేశీయులందరును సోదరభావమున కలసిమెలలి యుండవలెను

మనహిందూదేశమున రాబోవుకాలమునకు మిరొక యాశగనున్నారని వారణాసీ విద్యార్థులగు మిక్కు బోధించుచున్నాను. ముందు పుట్టబోవువారికి మిరొక దీపముగనుండి వారి నుద్ధరింపవలసియున్నది. ఇక పుట్టనున్న వారికొరకై మియందుంచిన నమ్మకమునకును, ఆజ్ఞలకును, మీరు తగిన వారుగ నుండుడు. అది పవిత్రమైన నమ్మకము. ఈబ్రటిషు ప్రభుత్వమునలననే మియం దుంచబడిన నమ్మకముయొక్క ఫలితములను గాంచి, మిదేశమునకును ప్రకాశమానమైన మివంశమునకును, తగినవారుగనుండుడు. పరమదయాళులైన మన పరిపాలనమువారిచే నొనగబడిన యీనూతన హిందూ విశ్వవిద్యాలయము (యూనివర్సిటీ) విషయమున మీరు చేయు కార్యములను దేవుడు సఫలముగ జేయుగాత.

At

శ్రీమద్భక్త్యై రయేనమః.

ఆయుర్వేదాశ్రమ గ్రంథమాలయందు

మాచే సంప్రదాయానుసారముగ వ్రాయబడి ముద్రితములై
క్రమమునకు సిద్ధముగ నున్న

ఆయుర్వేదవైద్యగ్రంథములు.

* శాశ్వతచందాదారులకు మా మాధవనిదానముతప్ప మిగత పుస్తకములు
100-కి 25-యా. తగ్గించి ఇవ్వబడును.

1.	మాధవనిదానము - సంస్కృతము. విపులాంధ్రీ
వ్యాఖ్యాయంతము. రోగనిదానానులం దెలుపు గొప్ప
వైద్యగ్రంథము. వెల 8 0 0
2.	పథ్యాపథ్యము - సంస్కృతము. విశదముగు తెనుగు
తాత్పర్యమువ్రాయబడినది. ప్రతిరోగమునకును హితా
హితములగు పథ్యాపథ్యములను దెలుపును. వెల ... 1 0 0
3.	ఆయుర్వేదపరిభాష-అనేకగొప్ప ఆయుర్వేదగ్రంథ
ములనుండి సంగ్రహింపబడినది. సంస్కృతమునకు
చక్కని తెనుగుటీక. ఆయుర్వేదాపథముల జేయు
వారు ముఖ్యముగ నెరుగవలసిన విషయము లనేకము
లిందుగలవు. వెల 1 8 0
4.	అగస్త్యవైద్యము-దక్షిణదేశపు వైద్యసంప్రదాయ
ములను బోధించు తెనుగువచనము. వెల ... 0 4 0

* ఇంతవరకు ముద్రితములును నికమీద ముద్రింపబోవు గ్రంథముల
నన్నిటిని గ్రహించువారు శాశ్వతచందాదారులగు నెన్న బడుదురు.

5. ఆయుర్వేదాంగ శాస్త్రము - ఆయుర్వేదమున శస్త్రచికిత్స శాస్త్రమును గూర్చినదియు దానిః శిష్యునిందు మార్గములను బోధించు తెనుగువచనము వెల ... 0 4 0
6. వస్తికర్మము - "వీదికారి" యొక్క స్వరూపమును దాని నుపయోగించు విధమును అందుపయోగించబడు చికిత్సామార్గములును వ్రాయబడియుండు తెనుగు వచనము. వెల ... 0 4 0
7. అర్కప్రకాశము - ప్రతిమూలికనుండియు "అరఖుల" దీయట కుపాయములను దానిచే రోగములను కుదుర్చు మార్గములను ఆయుర్వేదపద్ధతి ననుసరించి తెలుపు గొప్పచికిత్సా గ్రంథము. సంస్కృతమునకు విస్తృతమైన యాంధ్ర వ్యాఖ్యానము వ్రాయబడి యున్నది. వెల ... 2 0 0
8. భేషజశాస్త్రము - వైద్యప్రక్రియలను తెలుపు నుప్రసిద్ధ ఆంధ్రపద్యకావ్యము. అతి విపులముగ నాంధ్ర వ్యాఖ్యానము కలదు. వైద్యులుమాత్రమే గాక ప్రతి యాంధ్రుడును చూడతగినయుత్తమగ్రంథము. వెల... 1 0 0
9. రసప్రదీపిక - రసతంత్రప్రక్రియలను బోధించు నుప్రసిద్ధమైన తెనుగు పద్యకావ్యము. రసార్ణవాది గ్రంథముల సహాయముచే తేటతెనుగున తాత్పర్యము వ్రాయబడినది. ఇందు తెలుపబడియుండు లోపాదిధాతువులకు ఇంగ్లీషుపేర్లు చూపబడియున్నవి. వెల ... 1 8 0
10. ఆయుర్వేదచరిత్రము - ఆయుర్వేదము అందలి విషయములు వెుదలగుదానిని విపులముగ చర్చించు తెనుగు వచన గ్రంథము. వెల ... 0 4 0

11. అధ్యక్ష కాభిభాషణములు - "జొం బాయి" "కొల్లం గోడు" లలో జరిగిన ఆయుర్వేద వైద్యమహాసమ్మేళన మనయిచ్చిన ప్రధానోపన్యాసములు. ఇందు ఆయుర్వేద వైద్యక విషయములును, అందలి గ్రంథములును ఆయా దేశములయందు వైద్యాభివృద్ధియును రాజకీయ వైద్యక శాసనమును విఫలముగ విమర్శించబడినవి. ... 0 6 0
12. ఆంధ్రదేశము - వైద్యసహాయము. వెల ... 0 1 0
13. హిందూవిశ్వవిద్యాలయము - ఆయుర్వేద ప్రశస్తి - ఇది మహామహోపాధ్యాయ కవిరాజ గణనాథసేకా ఎం. ఏ. ఎల్. యం. ఎస్. గారిచే ఆంగ్ల భాషయందు వ్రాయబడినది. వెల ... 0 4 0
14. పైదానికి ఆంధ్రమున పరివర్తితము - ఇందు ఆయుర్వేదము ఆధారరహితమగు శాస్త్రము గాద (Scientific) నియు త్రిదోషతత్వపనిశ్చయము మొదలగు విషయములు చక్కగ విమర్శింపబడినవి. వెల... 0 6 0
15. హిందూవిశ్వవిద్యాలయము - గత నూరు సంవత్సరముల కాలములోని వైద్యాభివృద్ధి. ఇది లెఫ్టనెంటు కర్నల్ కే.ఆర్. కీర్తికర్. ఎఫ్. ఎల్. యస్. ఐ.ఎం.ఎస్. (రిటైర్డ్) గారిచే ఆంగ్ల భాషయందు వ్రాయబడినదానికి ఆంధ్రమున పరివర్తితము. ఈ గ్రంథనామము జ్యేతనే నిందలి విషయములు సర్వజనముబోధితము. వెల 0 6 0

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,

టెలిగ్రాఫ్ ఆడ్రసు, }
 "పండిట్" మదరాస్, }

ఎ. వి. ఎస్., ఎ. ఎం. డి.
 ఆయుర్వేదాశ్రమ గ్రంథమాలా ఆఫీస్,
 నెం. 55, ఆచారప్పకొవిడి, జి.టి. మదరాస్,

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,

ఎ. వి. ఎస్., ఎ. ఎమ్. బి., వారి

జీవామృతము.

హిందూజాతమందలి మందిమూలికలచే
తయారుచేయబడినది.

శస్త్రమును వృద్ధి జేయును
మేహవాలనోష్ణలను బోగొట్టును
అన్ని నిధములకు బలహీనములను అం
నురు

శాంతురోగులకు మంచిది
గుండెదడవు నివారణ జేయును
గర్భవారకములను దురుమును
బాలలకు గర్భిణీలకు నుత్తమము
చనుబాలను వృద్ధిబరదును
మూర్ఖులకు మంచిది
మెదడుకు బలము గలుగ జేయును
నరములకు శక్తిని హెచ్చించును
విద్యార్థులకు ప్రాణమిత్రము
ప్రాణశక్తిని హెచ్చించును
మేయరోగులకు మిగుల మంచిది
కానరోగులకు అమృతము
గుండెకాయకు మిక్కిలి బలమునిచ్చును
పీఠర తిమ్మలకు అధిక బలముజేయును
ఉష్ణనరోగులకు మిగుల హితము

పెల బుడ్డి 1-కి రు. 3-0-0.

12 బుడ్లు పెల రు. 34-0-0.

వ్యాకింగు పోస్తా జేయగా
నిర్వకతను.

అమృతామలకలైలం

శిరస్సును కండ్లను సర్వదా కాపాడును
అన్ని నిధ శిరోరోగములను బోగొట్టును
పాస్యనోష్ణలను దూరము జేయును
కణతనోష్ణలను నిర్మూలము జేయును
పిసనరోగముల రానివ్వదు
మెదడుకు బలము జేయును
కర్మరోగములను నశింప జేయును
కండ్లకు చలక జేయును
అపస్మారముల దూరము జేయును
తలనరములకు బలమునిచ్చును
శ్మేతరోగములకు హితము
మూస్సలను బోగొట్టును
తలదుండను బోనణయను
వెంట్రుకలను నెరయకుండ జేయును
విద్యార్థులకు సర్వదా హితము
వెంట్రుకలను పట్టుకుంచన లోలెంచును
మూచన జేయువారికి మిక్కిలి హిత
కరము

మాడుబోట్లను నిర్మూలము జేయును
చిగ్గరోగులకు మంచి జేయును
తిలనింట్లను మాన్యును
అధిక నిద్రను తగ్గించును
నిద్రలేమిని బోగొట్టును

పెల బుడ్డి 1-కి అణాలు 12.